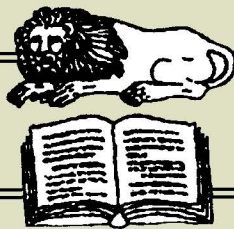

Jeromos füzetek

Hit Éve

92. szám

Aratás

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat
Budapest, 2013

Tartalomjegyzék

Pál Jeruzsálembé indul, Csel 21,1-6 (Bécsi Arany Biblia)	címlap
Ajánlás (Székely János)	1
Csendes percek	2
Pál apostol személye és küldetése	
János evangéliumában (Kocsis Imre)	3
Jézus eszkatologikus szerepe az iszlámban (Fodor György)	10
Ajándékok a Szentföldről – A Monza-i amplonák (Gyürki László)	21
<i>Élő Ige Bibliaiskola, 82. óra (Vágvölgyi Éva)</i>	25
Egy életút – interjú Fodor György professzorral	40
Társulatunk életéből	46
Ajánlatunk	Borító

J e r o m o s f ü z e t e k
az első magyar szentírástudományi folyóirat
– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –
ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

B i b l i a k ö z p o n t

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig ☎ 332-22-60

Email: jeromos@biblia-tarsulat.hu

Honlap: www.biblia-tarsulat.hu

**A szerkesztőbizottság tagjai: Kocsis Imre, Székely István,
Tarjányi Béla, Thorday Attila, Vágvölgyi Éva**

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Nyomda: Royal Press Hungary Kft.

A Szentírás Isten ön-közlése

A kereszténység alapmeggyőződése, hogy Isten nemcsak megalkotta ezt a gyönyörű világot, hanem szereti is a teremtményét, kapcsolatba lép vele. Ezt az istenközeledést nevezzük kinyilatkoztatásnak. Isten nem elvont igazságokat nyilatkoztat ki. A Szentírás végtelenül egyszerű mondatokkal van tele, ahhoz hasonlókkal, amilyeneket egy anya mond a gyermekének: „Ne félj, én veled vagyok... Ha tengereken kelsz át, veled leszek, és a folyók nem borítanak el...” (Iz 43,2.5). A kinyilatkoztatás nem pusztán ismeret-közlés, hanem ön-közlés (K. Rahner kifejezése). Isten saját magát adja a kinyilatkoztás szavain és tettein keresztül.

Az üdvtörténet nagy alakjai ezt élték át. A végtelen Isten lépett be az ő véges életükbe. Ábrahám ezért hagy ott boldogan mindent. Erről a felforgató élményről ír Ámosz: „Ordít az oroslán, ki ne rettegne? Szól az Úr, ki ne prófétálna?” (Ám 3,8). A szent szerzők ezt a tüzet, isteni jelenléte akarták beleírni, írták bele a műveikbe. A Szentírást csak az érti, akit ez az isteni jelenléte megérint. Aki hagyja, hogy a betűben, a betű mögött rejtőző Lélek megszólítsa. A Szentírás nem kényelmes dokumentum. A Bibliát megérteni nem intellektuális, hanem egzisztenciális folyamat. Csak az életemmel érthetem meg. Csak akkor értettem meg, ha bennem is folytatódik az esemény, amiből a szent szöveg keletkezett

Székely János,
Az Újszövetség teológiája, 13.o.

Egy Dél-Amerikai közösség imádsága:

Egyedül Isten tud életet ajándékozni,
de te tudod azt továbbadni és vigyázni rá.
Egyedül Isten tud egészséget ajándékozni,
de te tudod azt megtartani és a
betegséget gyógyítani.
Egyedül Isten tud reményt plántálni,
de te tudsz a testvérednek bizalmat szavazni.
Egyedül Isten tud békét ajándékozni,
de egyedül te egy mosolyt.
Egyedül Isten az út,
de te tudod azt másnak megmutatni.
Egyedül Isten a fény,
de te tudsz a másik szemébe ragyogást hozni.
Egyedül Isten tud csodát tenni,
de te tudod ehhez az 5 kenyeret és
a 2 halat elhozni.
Egyedül Isten képes a lehetetlenre,
de te tudod a lehetőit megtenni.
Isten egymagában mindenre képes,
mégis úgy látta jónak, hogy rád is számítson.

Kocsis Imre

Péter apostol személye és küldetése János evangéliumában

Az Újszövetségben egyedül Simon Péter az a tanítvány, akiről minden nagyobb hagyományrétegben (szinoptikus evangéliumok és Apostolok Cselekedetei, jánosi hagyomány, páli levelek, katolikus levelek) név szerint említés történik, és pedig egyedülállónak mondható gyakorisággal.¹ Az evangéliumokban megnevezett tanítványok közül csupán Péterről állítható, hogy Jézus nyilvános működésének kezdetétől egészen a jeruzsálemi beteljesedésig rendszeresen aktív szereplőként jelenik meg. Persze mindegyik evangélista egyéni megközelítésben szól erről a kiemelkedő apostolról. Rövid értekezésemben a János-evangélium sajátos szempontjaira kívánom felhívni a figyelmet.

Péter személye

A János-evangélium Péter apostollal kapcsolatos szövegei két csoportra oszthatók: az egyikbe azok a szakaszok tartoznak, amelyek tartalma némi hasonlóságot mutat a szinoptikus evangéliumok Péterre vonatkozó szövegeivel, a másik csoportot viszont azok a szövegrészek alkotják, amelyeknek semmiféle szinoptikus párhuzamuk nincs. Tekintsük át röviden először a párhuzammal rendelkező, majd a párhuzam nélküli szövegek tartalmát.

Mind a három szinoptikussal párhuzamba hozhatók az alábbi szakaszok: Péter meghívása az első tanítványok körében (1,40-42); Péter hitvallása (6,68-69), valamint a főapostol tagadásának megjövendölése és megvalósulása (13,36-38; 18,15-18.25-27).² Érdekes, hogy

¹ A Simon Péter személyével kapcsolatos újszövetségi szövegek áttekintéséhez vö. KOC SIS I., Péter alakja és szolgálata az Újszövetség tanúságtételében, in: *A péteri szolgálat a harmadik évezred küszöbén* (Sapientia füzetek 12), Budapest 2008, 7-36. Az érdeklődő olvasó az alábbi művekben talál bővebb kifejtést: R. PESCH, *Die biblischen Grundlagen des Primats*, Freiburg 2001; J. GNILKA, *Petrus und Rom. Das Petrusbild in den ersten zwei Jahrhunderten*, Freiburg 2002; M. HENGEL, *Der unterschätzte Petrus*, Tübingen 2006.

² A szinoptikus párhuzamok az alábbi helyeken találhatóak: Mk 1,14-20 és párh.;

a negyedik evangéliumban olyan szövegrészek is fellelhetők, amelyek csak Lukács evangéliumával, illetve a mögötte álló saját hagyománnyal mutatnak rokonságot. Ilyenek: a bő halfogás (Lk 5,1-11 és Jn 21,1-14), valamint Péternek az üres sírnál tett látogatása (Lk 24,12 és Jn 20,3-10).

Persze mindegyik szövegnél jelentős különbségek is megfigyelhetők, amelyek az eltérő áthagyományozásból, valamint az evangélista sajátos teológiai szemléletéből adódnak. A meghívás-elbeszélésben mindenekelőtt az a feltűnő, hogy nem Simon az elsőként meghívott, hanem András és egy másik, név szerint nem említett tanítvány.³ Simont éppen testvére, András vezeti Jézushoz. Sajátos az is, hogy a Péter név kijelölése már az első találkozáskor megtörténik.⁴ Érdekes, hogy a szövegben (1,42) először a név arám formája (*Képhasz*) szerepel, majd annak fordításaként a görög *Petrosz* változat.

Péter hitvallása János-evangéliumában nem Cezárea Filippi környékén (vö. Mk 8,27) történik, hanem Kafarnaumban, az élet kenyeréről szóló beszéd (6,22-51) után. A beszéd hatására nemcsak a tömeg zúgolódik, hanem tanítványai közül is többen elhagyják Jézust. Ő ekkor a Tizenkettőhöz fordul, állásfoglalást kérve. Péter pedig, mint a belső kör szóvivője ezt a hitvallást teszi: „Uram, kihez menénk? Az örök élet igéi nálad vannak” (6,68). „A Jn 6 szerint a tanítványi körben jelentkező első komoly krízis láttán Péter köré csoportosulnak azok, akik Jézushoz bizalommal ragaszkodnak.”⁵

A tagadás-elbeszélés sajátossága, hogy keretként szolgál Jézus főpap előtti kihallgatásához. Ebből kifolyólag éles kontraszt figyelhető meg: amíg a Mester bátran válaszol a feltett kérdésekre és kinyilvánítja önmagát, addig a tanítvány visszahőköl a kérdések elől, és mindent tagad. A Lukáccsal közös szövegek megkülönböztető jegy-e a szeretett tanítvány jelenléte, aki fontos szerepet tölt be mind az

Mk 8,27-33 és párh.; Mk 14,26-31 és párh.; Mk 14,66-72 és párh.

³ Ez a tanítvány valószínűleg az evangélium második felében gyakorta említett „szeretett tanítvánnyal” azonos.

⁴ A Máténál olvasható meghívás-elbeszélésben is szerepel a Péter név (4,18), de nem Jézus ajkán, hanem az evangélista megjegyzéseként. Ebben az evangéliumban Jézus a Péter hitvallását követő híres ígéletében (Mt 16,18-20) nevezi először ünnepélyesen Péternek az eredetileg Simon nevet viselő tanítványt.

⁵ R. PESCH, *Grundlagen*, 46.

üres sír meglátogatásakor, mind a csodálatos halfogás jelenetében.⁶ Péter és a szeretett tanítvány együtt futnak a sírhoz (20,3-4), és együtt ismerik fel a feltámadt Urat (21,7). Bár a szeretett tanítvány mindkét esetben némileg gyorsabb, de Péter buzgósága is nagy hangsúlyt kap.

Apróbb redakcionális kiegészítésektől eltekintve⁷ János evangéliumában két egészen sajátos, párhuzam nélküli elbeszélés található: Péter tiltakozása az utolsó vacsorán a lábmosás során (13,1-11), valamint a főpásztori szolgálattal való megbízás, amelyet a Péter vértanúságára vonatkozó prófécia követ (21,15-23). Az első elbeszélésben a főapostol értetlensége áll a figyelem középpontjában, a másodikban ellenben a Mestere iránti szeretete és elkötelezettsége, amely alapján Krisztus a „juhok legeltetésével” bízza meg őt. Ennek a szeretetnek legékeesebb bizonyítékát Péter akkor adja majd, amikor egy hosszú életpálya végén a vértanúhalált is vállalja mesteréért (21,18).

Péter primátusa

A szinoptikusokhoz hasonlóan János evangéliumában is szemmel látható, hogy Simon Péter különleges helyet foglal el a tanítványok körében. Már a meghívásakor megkapja a megtisztelő Kéfás (*Petrosz* = szikla) nevet (1,42), amely az ő sajátos „szikla” szerepére utal.⁸ A tanítványok nagyobb körének ingadozásakor ő a Tizenkettő nevében egyértelmű hitvallást tesz Krisztus mellett (6,68). A szere-

⁶ A szeretett tanítványt hagyományosan János apostollal azonosították. Ma azonban sokan vitatják ezt az azonosítást. A kérdés bővebb tárgyalásához vö. KOC SIS I., *Bevezetés az Újszövetség kortörténetébe és irodalmába I*, SZIT, Budapest 2010, 288-293.

⁷ Az alábbi részletekről van szó. 1) A szinoptikus evangéliumokban Júdás árulásának megjövendölésére a tanítványok együtt reagálnak (vö. Mk 14,18-21 és párh.). János evangéliumában is hasonlótl olvasunk (Jn 13,22), ugyanakkor Péter az, aki kiegészítő információ kérésére biztatja a szeretett tanítványt (Jn 13,24). 2) A szinoptikus evangéliumokban nincs megnevezve az a tanítvány, aki karddal támad a főpap szolgájára (vö. Mk 14,47), János viszont Péterrel azonosítja őt (Jn 18,10).

⁸ A „Péter” névvel kapcsolatban hangsúlyoznunk kell, hogy ez eredetileg nem helyettesítette a Simon nevet, hanem melléknév volt, amely a szóban forgó tanítvány különleges jellegét, illetve szerepét volt hivatott kidomborítani. A névvel kapcsolatban bővebb információk az 1. lábjegyzetben megadott művekben olvashatók.

tett tanítvány mellett az apostolok közül ő látja elsőként a feltámadás valóságát jelző üres sírt (20,6).

Péter primátusát illetően a 21,15-17 szakasz a legjelentősebb, ezért figyelmünk most ennek vizsgálatára irányul. Ez a szakasz – miként fentebb már szó volt róla – szorosan összefügg a Péter későbbi sorsáról szóló jövendöléssel (21,18-23), de a csodálatos halfogásról szóló elbeszéléssel is (21,1-14). A csodálatos halfogás jelene te felfogható úgy is, mint bevezetés Jézusnak Péterhez intézett szavaihoz. A csodálatos halfogás ugyanis a tanítványok körének küldetését tudatosítja, a Péterhez intézett szavak pedig Péter sajátos feladatára világítanak rá.

A János-evangélium kánoni formájában a szóban forgó szövegrészek szorosan összefüggnek a 20. fejezet tartalmával.⁹ A 20. fejezetben a feltámadt Krisztus húsvét esti megjelenése olvasható. Az apostolok itt a Szentlelket kapják, s vele együtt bűnbocsátó hatalmat és egyetemes küldetést. Meghökkenítő, hogy a tanítványok a Krisztustól kapott megbízás után a régi mesterségükhöz térnek vissza. A csodálatos halfogással Jézus azt tudatosítja számukra, mi az ő igazi feladatuk: az evangélium hirdetése, s ezzel az „emberek fogása”. Igaz, ez utóbbi kifejezés csak a Lukács evangéliumban olvasható hasonló történetben (Lk 5,1-11) szerepel, mégsem lehet kétséges, hogy a csodás halfogás Jánosnál is az apostolok hittérítő munkáját szemlélteti. Ezt jelzi a halászat eredményének hangsúlyozása is: bár a háló tömve volt 153 nagy hallal, mégsem szakadt el. A 153-as szám valószínűleg az egyetemességet fejezi ki.¹⁰ Ahogy Krisztus feladata volt,

⁹ János evangéliuma eredetileg a 20. fejezettel lezárult, hiszen az utolsó versekben (20,30-31) az evangélista befejezettnek nyilvánítja művét. A 21. fejezet ennél fogva valamelyest későbbi kiegészítés, amely az evangélium szerzőjének tanítványi körétől származik. Ez a tudományos körökben általánosan elfogadott állítás nem befolyásolja azt a tényt, hogy a kinyilatkoztatás szempontjából ez a kiegészítés is szerves része az evangéliumnak, hiszen mind a szóhasználat, mind a teológiai mondanivaló tekintetében összefügg vele. Eppen ezért a 21. fejezetet, amely a feltámadt Krisztus Tibériás tavánál történt megjelenéséről szól, csak úgy érthetjük meg igazán, ha az evangélium egészét szem előtt tartjuk. Vö. KOCSIS I., *Bevezetés*, 282k.

¹⁰ A számadat nyilván jelképes értelmű, de hogy pontosan hogyan is kell magyarázni, afelől az ókortól kezdve napjainkig komoly vita folyik. Szent Jeromos arra hivatkozott, hogy a görög természetkutatók 153 halfaját ismernek. Szent Ágoston úgy érvelt, hogy ha az első 17 számot összeadjuk, akkor éppen 153 jön ki. J. A. Emerton szerint a 153 az Ezekiel könyvében (47,1-10) említett En-Eglajim héber betűinek a számértéke. Bővebb információ a János-evangéliumhoz írt kommentárokban olvasható. Pl. R. E. BROWN, *The Gospel According to John II* (AB 29A),

hogy "Isten szétszórt gyermekeit egybegyűjtse" (Jn 11,52), úgy az apostolok feladata, hogy a hívó emberiséget Krisztus egyetlen „hálójába”, az Egyházba gyűjtsék, s annak egységét megőrizték.

Péter apostol már a csodálatos halfogásról szóló elbeszélésben is fontos szereplőként áll előttünk. Először ő kezdeményezi a halászatot (21,3), amely azonban eredménytelen marad. Ezt követően a feltámadt Krisztus ad parancsot a háló kivetésére. Bár a tanítványok egyelőre nem ismerik fel őt, mégis engedelmeskednek, ami nem várt eredménnyel jár: oly sok halat fognak, hogy a hálót egyelőre nem tudják kihúzni a partra (21,6). Ekkor a szeretett tanítvány felismeri Jézust, Péter pedig magára ölti köntösét, és a tengerbe veti magát.¹¹

Miután a tanítványok partot érnek, a feltámadt Úr enni hívja őket. Az étkezés leírásában alapvetően Krisztusra irányul a figyelem (21,9-14),¹² de Péter is szerepet kap. Ő az, aki a halakkal teli hálót a partra vonja. Ennek jelentőségére még visszatérünk.

Térjünk most rá a témánk szempontjából különösen fontos 15-17. versek vizsgálatára. Mindenekelőtt azt kell hangsúlyoznunk, hogy bennük bizonyos értelemben Péter rehabilitációját találjuk. Nem kétséges, hogy a három kérdés („jobban szeretsz-e engem, mint ezek?” – „szeretsz-e engem?” – „szeretsz-e engem?”), amelyet Jézus Péterhez intéz, összefüggésben áll Péter háromszori tagadásával. A kérdésekkel Krisztus visszaül Péter korábbi gyáva magatartására. Szavai azonban nem szemrehányóak, hanem bátorítóak, nem

New York 1970, 1074-1076; R. SCHNACKENBURG, *Johannesevangelium III* (HThK IV/3), Leipzig 1977, 426; FARKASFALVY D., *Testté vált Szó III*, Eisenstadt 1989, 176k.

¹¹ Ez a megjegyzés eléggé meglepő a Szentírás olvasói és magyarázói számára. Miért ölti magára Péter az úszásban csak akadályt jelentő köntösöt? A görög szöveg fordítása és értelmezése tekintetében az a lehetőség is felmerült, hogy nem a köntös felvételéről, hanem annak feltűréséről van itt szó. E szerint a magyarázat szerint a köntös már az apostolon volt, aki az úszás megkönnyítése érdekében feltűrté azt. Vö. az előző lábjegyzetben említett kommentárok megfelelő helyét.

¹² Különösen is figyelemre méltó a 13. vers: „Jézus odament, fogta a kenyeret, és odaadta nekik, ugyanígy a halat is.” Feltűnő, hogy a csodálatos kenyérszaporításról szóló elbeszélésben hasonló leírást találunk. Mivel a kenyérszaporítást az evangélium az Eucharisztia előjeleként értelmezi (vö. Jn 6,51-58), az eucharisztikus vonatkozás szövegünkben is valószínűsíthető. Az evangélium olvasója jogosan gondolhat arra, hogy az eucharisztikus ünneplés folyamán ugyanaz a feltámadt Krisztus teremt közösséget a benne hívókkal, mint aki a Genezáreti-tónál az apostolok vendéglátója volt. A közös étkezés ugyanakkor a hívek egységének is ékes kifejezése.

azonban nem szemrehányóak, hanem bátorítóak, nem számonkérést tartalmaznak, hanem megbocsátást és felelősségteljes megbízatást.

A párbeszéd egyik érdekes vonása az *agapaó* és a *fileó* igék váltakozása: - *agapasz me* *filó sze* 15. v.
- *agapasz me* *filó sze* 16. v.
- *fileisz me* *filó sze* 17. v.

Mindkét ige jelentése: szeretni. Vitattott, vajon az evangélista a két igével a szeretet kétféle árnyalatát akarta-e kifejezésre juttatni: Jézus a szeretetnek egy nemesebb formáját kérné, de Péter csak egy alacsonyabb, érzelmi jellegű baráti szeretetre képes? Mivel a János-evangélium egyéb helyein a két ige szinonim értelemben használatos (pl. 3,35 és 5,20; 14,23 és 16,27), a szóban forgó szövegben sem szükséges lényegi különbséget látni jelentésükben. ¹³

A Jézus által kinyilvánított megbocsátás nemcsak a kettejük közötti barátság helyreállítását jelenti, hanem a tanítványok körében elfoglalt hely (ti. primátus) megerősítését, sőt egy új feladatot is: Péternek ezentúl a pásztor szerepet kell betölteni Krisztus nyájában. A pásztor-kép jól ismert az Ókori kelet irataiban. Az Ószövetségben is gyakran találkozunk vele mind Istenre, mind a királyokra alkalmazva. Pásztornak lenni, pásztorként legeltetni a nyáját, annyit jelent, mint hatalommal kormányozni a népet. Az Ószövetségben a legfőbb pásztor maga Isten, a földi pásztorok – a királyok – az ő kormányzói hatalmából részesednek (vö. Jer 23,1-6; Ez 34; Zak 11,4-17). Az Újszövetségben, s mindenekelőtt János evangéliumában Jézus az igazi pásztor, miként azt a 10. fejezetben olvasható szép allegória egyértelműen a tudunkra adja. A Péternek adott megbízatás éppen a 10. fejezet fényében kap mély értelmet. Földi küldetésének befejezése után Krisztus Pétert teszi meg földi helyettesként, a juhok pásztorává, vagyis saját jó pásztori küldetését adja át neki, természetesen mindazon felelősséggel és mindazon hatalommal, amellyel az együtt jár. „Első pillantásra látszik, hogy itt olyan megbízatásról van szó, amely által Péter részesedik az Atyától Jézusnak adott küldetésből, ti. hogy a hívek nyájához tartozó embereket megőrizze és vezesse (vö. 6,37-40; 10,27-30; 17,6.12).”¹⁴ Feltűnő, hogy a pásztori feladat-

¹³ Vö. R. E. BROWN, *John*, 1103.

¹⁴ R. SCHNACKENBURG, *A föltámadt Jézus és Péter. A Jn 21,15-19 magyarázatának néhány érdekes kérdése*, Jeromos füzetek 15. szám (1994) 9.

ra két ige is szerepel: *boszkó* és *poimainó*. Az első főképp a juhok gondozására és táplálására vonatkozik, a második ellenben inkább a juhok hatalommal történő vezetésére és védelmére.¹⁵ A két ige váltakozó használatra lényegében a pásztori feladatkör minden mozzanatát felöleli: mind a személyes gondoskodást, mind a felelősséggel teljes irányítást. Persze sohasem szabad elfelejteni, hogy a Jn 10-ben az a pásztori szeretet a legmeghatározóbb szempont, amely az élet feláldozását is kész vállalni a juhokért (10,15). A juhokra vonatkozólag is különböző megnevezések (*arnia, probata, probatia*) szerepelnek, amelyek mind a „nyáj” teljességét, mind a „nyájon” belüli különbségeket tudatosítják. Magának Jézusnak, mint jó pásztornak a küldetése se egyetlen csoportra korlátozódott, hanem „más juhokra” (10,16) is kiterjedt. A megbízatással persze Jézus nem mond le főpásztori mivoltáról: a juhok az övéi maradnak.¹⁶ Péternek csupán részt ad – még ha egészen egyedülálló részt is – a pásztori feladtból és hatalomból. Ez annyit jelent, hogy Péternek különleges módon kell láthatóvá tennie Jézus jó pásztori szeretetét, és gyakorolnia Jézus főpásztori hatalmát.

A pásztor-feladathoz szervesen hozzátartozik az egység biztosítása. Érdemes ismét kiemelni, hogy ez a szempont a szóban forgó párbeszéd előtti szakaszban, a csodálatos halfogásról szóló elbeszélésben is megjelenik. A halfogás eredményét az evangélista az alábbi formában írja le: „Erre Simon Péter visszament, és partra vonta a hálót, amely meg volt tömve százötvenhárom nagy hallal. És bár ennyi volt, nem szakadozott a háló” (21,11). A 153-as szám – miként szó volt róla – az egyetemességre utal, a szét nem szakadt háló pedig a nehézségek ellenére megőrzött egységre.¹⁷ Érdekes, hogy bár a halászatban a többi tanítvány is részt vett, a teli hálót Péter vonja a partra. Ez is jelzés lehet arra, hogy ő különleges módon felelős az egyetemes egyházért és annak egységéért.

¹⁵ Vö. R. E. BROWN, *John*, 1105; R. SCHNACKENBURG, *Johannesevangelium*, 433. Érdemes e tekintetben idézni Alexandriai Philón egyik mondatát: „Akik legeltetnek (*boskó*), azok táplálékot nyújtanak..., de akik felügyelnek (*poimainó*), azok az uralkodók és a helytartók hatalmát birtokolják” (*Quod deterius* VIII 25).

¹⁶ Szent Ágoston nagy hangsúlyt helyez erre a szempontokra, amikor Jézus mondatát úgy idézi, hogy közben értelmezi is: „Legeltesd juhaimat, amelyek az enyéim, s nem a tied.” *In Johannem* CXXIII 5.

¹⁷ A szét nem szakított „varratlan köntös” (19,23) is az egyetlen és oszthatatlan egyházi közösséget jelképezi.

Fodor György

Jézus eszkatológikus szerepe az iszlámban¹

Sokszor és sokan beszélnek „muszlim teológiáról” a nyugati világban, de legtöbbször elkövetnek egy komoly hibát, nevezetesen azt, hogy a sok évszázad alatt megszilárdult keresztény teológiai szisztémából kiindulva közelítik meg az iszlámot. Holott az igazság az, hogy „a teológia” a muszlimoknál csak részben fedti le azt a tartalmat, amit mi „eológián” értünk.

Hogy el tudjuk helyezni a címben megadott eszkatológikus témát a muszlim teológiában, előbb lássuk röviden, mit is jelent az, hogy „muszlim teológia”?

A „teológia” szó arab tükörszava: iláhiyyát (Istenről szóló tanok). De nem ez, hanem a „kalám” szó lett általános „a muszlim teológia” elnevezésére. A szó (kalám) eredetileg „beszélést, szóbeli kifejtést, taglalást” jelent, s először a filozófia metafizika részének teodíceájára vonatkoztatták. A görög filozófiával mélyrehatóan az abbászida kor elején (750-től Bagdadban) ismerkedett meg az iszlám gondolkodás (a hellenizmus és a keresztény teológia hatását már jóval korábban kimutathatjuk, de minderről most nem kívánunk többet mondani, mert nem ez a tanulmány tárgya).

A kalám (a muszlim teológia) tehát az iszlám vallástudományainak egyike (a tafszír, a hadísz, a fiqh és más vallástudományágak mellett). A kalám az iszlám védekező apológiája, amely nem elégszik meg a Koránra és a szunnára, valamint az empirikus tapasztalásra való hivatkozással, hanem az értelemre (intellectus, ‘aql) is támaszkodni kíván az iszlám védelmében. Ha mindenképpen be akarunk sorolni a mi rendszerünkbe, quasi „fundamentális teológiának” nevezhetnénk.

¹ Ez a tanulmány először előadásként hangzott el a Gál Ferenc Hittudományi Főiskola által szervezett „Jézustól-Krisztusig”c. 24. Nemzetközi Bibliikus Konferencián Szegeden, 2012. augusztus 22-én.

Ahhoz, hogy a kalám-ot elhelyezzük a muszlim gondolkodás rendszerében, tudnunk kell, hogy az iszlám mindenekelőtt törvényvallás. Igaz muszlimnak lenni tehát nemcsak annyit jelent, hogy az ember hisz az egyetlen Istenben s megvallja, hogy Mohamed az Ő Próféta (saháda), hanem azt is, hogy betartja és megéli a saríá-t, az isteni akaratot megtestesítő Törvényt. A saríá nem csak a vallási kötelezettségeket írja elő, hanem az élet minden dimenziójára (politikai, társadalmi, családi stb.) tartalmaz betartandó törvényeket. Isten akarata elsődlegesen a Korán szúráiban jelenik meg, majd a Szunnában, azaz a muszlim „Szent Hagyomány”-ban, amely alapvetően Mohamed próféta mondásaira (hadísz) és tetteire megy vissza. E két doktrinális forrásra támaszkodik a muszlim életformát mindenben meghatározó fiqh (tételes vallásjog, „kánonjog”). Az iszlám vallásban ez a legelső és legfontosabb tudomány, és nem a teológia vagy a spiritualitás. Az igazi bölcse a faqíh, aki ismeri az egész (vallás-)jogtudományt, a bizonyos rítusok (pl. szalát=imádság) pontos elvégzésétől kezdve a tisztasági törvényeken át egészen addig, hogy pl. meg tudja mondani: jogilag megfelelő helyzetben van-e valaki, hogy imáját érvényesen elmondhassa stb. (tehát nem a szándék, vagy a bűnbánat, vagy az őszinte érzés a legfontosabb, hanem az objektív jogi állapot s az előírások pontos elvégzése).²

Kezdetben a filozófia (falszafa) és a kalám (s annak művelője, a mutakallim) nem álltak szemben egymással (vö. al-Kindi +870 egyszerre volt filozófus és teológus).³ A IX. század középső évtizedeiben azonban a mu‘-tazilita (racionalista filozófiára támaszkodó, modernista) mutakallimún annyira felkeltették a tradicionalista jogtudósok (hanbaliták) gyanakvását és haragját, hogy vagy vissza kellett vonulniuk, vagy fel kellett adniuk nézeteiket. Al ‘As‘-ari-val (+935) győzött a „mérsékelte” (a filozófiát döntően elutasító) kalám, tehát

²A jogászkodás és a ritualizmus „kiszáritja” a szívet és a lelket, véli al-Gazzáli (+1111), aki egyszerre küzdött a szélsőséges racionalizmus és a jogtudósok térhódítása ellen: „Ha a szívet nem az értelem irányítja, akkor az ember tévelygésbe eshet, de még ennél is veszélyesebb, ha az értelmet nem a szív élteti, hiszen ez esetben a vallás kiszáradt csontvázával van dolgunk”. vö. CAHEN, C. *Az iszlám a kezdetektől az Oszmán Birodalom létrejöttéig*. Budapest 1989, 238.

³ GARDET, L., *Dieu et la Destinée de l'Homme (Études Musulmanes IX)*, Paris 1967, 16-17.

gyakorlatilag győztek a tradicionalisták, a jogtudósok, a szisztematikus teológia ellenfelei.⁴

E folyamattal párhuzamosan a filozófia is szembekerül a kalámmal, mondván, hogy a „kalámban” az értelem, a spekulatív gondolkodás teljesen háttérbe szorult, s nem méltó arra, hogy az észre, vagy a nagy filozófusokra hivatkozzék.⁵

Ennyit nagyon röviden a „kalám” rövid szellemtörténeti háttéréről: megállapíthatjuk, hogy a XI-XII. századra (al-Gazzáli; ar-Rázi) kialakul a mérsékelt szunnitakalám végleges rendszere, amely a mai napig érvényes.

Lássuk hát, milyen traktátusokból áll össze a kalám (mint már mondtuk, jóval

kisebb terjedelmű, mint a keresztény teológia vagy akár a 6 fél-éves dogmatika a katolikus teológiai fakultásokon):

1. Isten léte, attribútumai, Isten tevékenysége teremtménye irányában (af‘áluhu ta‘álá)

2. Profétaság, proféták, prófécia (nubuwwa) (tartalom, sorrend, legitimitás stb.)

3. Végső dolgok (alwa‘ad wal-wa‘íd) – ígéret és fenyegetés (fel-támadás, örök életstb)

4. Mi a hit, s ki mennyire számít hívőnek cselekedetei alapján? (alaszamá‘ wal-ahkám) – megnevezések és előírások

5. A közösség (dzsamá‘a) vezetése (imáma): a jó elrendelése (a hierarchikus társadalmi berendezkedés alapjai) és annak megvédése⁶

Ezek után fordítsuk figyelmünket szűkebb témánkra, ami, mint láthattuk, a kalám 3. nagy témájához tartozik.

Jézus eszkatológikus jelentőségét az iszlámban földi életéből ki-indulva érthetjük meg. Közismert, hogy a Korán sokszor és nagy tisztelettel beszél Jézusról. A Korán szerint „Mária fia” nem olyan

⁴ CORBIN, H., *Histoire de la Philosophieislamique*, Paris 1964, 162-169. Meg kell jegyeznünk, hogy a más vallásokkal és a szektákkal szembeni érveléshez az asaritáknak is szükségük volt bizonyos filozófiai logikára.

⁵vö. GOLDZIHNER, I., *Az Iszlám kultúrája II.*, Budapest 1981, 873-74.

⁶ GARDET, L., op.cit., 14-15

ember, mint a többi, hiszen Ő Isten parancsára fogantatott Mária méhében (a Korán tehát egyértelműen vallja a szüzi születést). Jézuson kívül egyedül Ádám az, akit Isten közvetlenül teremtett (agyagból).⁷

De bármennyire is hangsúlyozza a Korán Jézus különleges próféta szerepét és üzenetének (az evangéliumnak) fontosságát, a próféták legnagyobbika, „a próféták pecsétje” természetesen Mohamed (itt jegyezzük meg, hogy Tirmidí IX. századi muszlim teológus szerint Jézus a „szentség pecsétje”).

Szorosabb értelemben Jézus eszkatológikus szerepe a muszlim teológiában földi életének végében gyökerezik. A Korán szerint ugyanis Jézus nem hal meg a kereszten: „... valójában nem ölték meg őt és nem feszítették keresztre, hanem (valaki más) tétetett nekik (Jézushoz) hasonlóvá (és azt ölték meg)... Bizonyosan nem ölték meg őt, ellenkezőleg, Allah magához emelte őt Allah hatalmas és bölcs. Az Írás birtokosai közül nincs senki, aki – halála előtt – ne hinne benne. A Feltámadás Napján (Jézus) tanú lesz ellenük” (4 szúra, 157-159).⁸ Számos szunnita Korán-kommentár a 159. áját úgy magyarázza, hogy Jézus halála az idők végén, az ő visszatérése után fog bekövetkezni (addig Istennél van).⁹ A síita hagyomány a „sem

⁷ GNILKA, J., *Bibel und Koran. Wassieverbindet, wassietrennt*, Freiburg 2004, 105.

⁸ A szúrák és ájak számozása, valamint a magyar fordítás tekintetében Simon Róbert Korán fordítását (Budapest 1986) követem. A 3. szúra 55. verséből nem derül ki egyértelműen, hogy „elragadásról” vagy természetes halálról van-e szó: „...Allah így szól: Jézus! Magamhoz szólítalak (immár) magamhoz emelek az (égbe) – mutawaffikawa ráfi □ukailayya – és megtisztítalak téged a hitetlenektől. Azokat, akik követnek téged, a hitetlenek fölé helyezem – egészen a Feltámadás Napjáig...” Paret szerint az utolsó mondat arra a – Próféta halála utáni – történeti helyzetre utal, amikor a zsidókeresztények politikailag előnyösebb helyzetbe kerültek a nemkeresztény zsidóknál.

PARET, R., *Der Koran: Kommentar und Konkordanz*, Stuttgart 1977², 70. Ezt az értelmezést látszik alátámasztani a 61. szúra 14. verse is: „Ti hívők, legyetek Allah segítői, miként Jézus, Mária fia mondta az apostoloknak: „Kik az én segítőim az Allahhoz (vívó úton)?” Az apostolok azt mondták: „Mi vagyunk Allah segítői.” Izráel fiainak egy csoportja hívő volt, a másik csoport pedig hitetlen. És erőtadtunk a hívőknek az ellenségeikkel szemben és ők arattak győzelmet.”

⁹Ar-Rázi Korán-kommentárjában négy lehetőséget sorol fel atekintetben, hogy ki is lehetett a csere-személy, akit végülis Jézus helyett megöltek. Elismeri, hogy a verziók ellentmondanak egymásnak s azzal fejezi be, hogy: „Isten azonban mindenkinél jobban tudja a dolgok valóságát”. Idézve: KHOURY, A.-Th., *Der Glaube des Islams*, Graz 1981,60. A Jézus halálára vonatkozó versek közül megemlíthet-

meg nem ölték, sem meg nem feszítették” verset úgy értelmezi, hogy a lelkét, Jézus személyének a lényegét nem ölték meg. Legyen szó akár szunnita, akár síita megközelítésről, kijelenthetjük: a Korán szerint Jézus csak látszólag szenvedett és halt meg a kereszten (vö. gnosztikus – doketista nézetek) a valóság az, hogy ő eltűnt és felvetett (de nem „felment”) az égbe.

Az „utolsó nap”, az „ítélet napja” központi helyet foglal el a muszlimok hitében. Különösen a mekkai szúrák hangsúlyozták és részletezik e nap eseményeit. De mely események előzik meg közvetlenül ezt a napot? Lássuk, mit mond erről a kalám 3. fejezete?

A végidő első eseménye a Mahdi megjelenése. Ki ez a személy? Maga a szó azt jelenti, hogy: „helyesen vezetett”. A kifejezésnek egyértelműen vallási kontextusa van, hiszen az al-Hádi („A Vezető”) Allah egyik neve a 99 közül (vö. Korán 22,54). A szunnita iszlámban többféleképpen alkalmazták az al-Mahdi (vallási szempontból helyesen vezetett) titulust. Mindenképpen megadják az első 4 kalifának (al-khulafáar-Rásidúnal-mahdiyyún); mint tiszteletbeli címet időnként megadják egy-egy omajjád vagy abbászida kalifának; harmadszor: egy-egy történelmi személynek, akitől az iszlám felemelkedését és győzelmét remélték.¹⁰

A szunnita iszlámban fokozatosan alakult ki a mahdi-titulus negyedik jelentése, nevezetesen a témánk szempontjából releváns „eszkatológikus Mahdi”-ről szóló tan.

Goldziher kimutatja, hogy a muszlimok a fennálló jogtalanságok megszüntetése érdekében első fokon Jézus parúziáját várták az első

jük még a 19. szúra 33.versét is: „És békesség legyen velem azon a napon, amikor megszülettem, és azon a napon, amikor meghalok, és azon a napon, amikor (új) életre támadok föl”. Ez esetben sem dönthető el teljes bizonyossággal, hogy Jézus földi életének végén, vagy az idők végén (utolsó napon) bekövetkező haláláról van-e szó.

¹⁰Goldziher I. jónéhány ilyen történelmi mahdi-mozgalmat sorol fel Indiától – Marokkóig. vö. GOLDZIHÉR, I., *Előadások az iszlámról*, Budapest 1912 (ford. Heller Bernát), 229-231, 369-372. A XIX. Században Szudánban tűnt fel egy Mahdi, akit az angolok győztek le 1885-ben. Ugyancsak e század végén lépett fel Mirza Gulám Ahmed, aki azt állította magáról, hogy ő a Mahdi s egyszersmind a visszatérő Jézus is. Legutóbb 1979-ben a mekkai Nagymecsetet két hétig tartotta uralma alatt a sógora által Mahdinak kikiáltott Muhammad ibnabd Allah al-Qahtáni.

századokban – ő, mint Mahdi állítja majd helyre az igazságot és a békét.¹¹

El kell ismerni, hogy a szunnita iszlámban az eszkatológikus Mahdi-várás nem tartozik a legfontosabb hittételekhez, mindazonáltal a kalámban helyet kap, a nép körében pedig általánosan elterjedt.

Koráni alapja nincs, maga a „mahdi” szó sem fordul elő a Szent Könyvben. Annál többször bukkan fel azonban a muszlim hitrendszer második legfontosabb forrásában, a hadíszokban (a Szunna azon része, mely szóbeli „közlés” által nyerte el kanonikus irodalmi formáját). Mindazonáltal a Korán-komentátorok találnak néhány Korán-locust, amelyek alátámasztani látszanak a tradíciót a Mahdi és Jézus végidőbeli szerepét illetően. Egy Jézusról szóló szövegegységben (43,57-65) a textus középső verse (61) így hangzik: „És bizony, ő az Óra jelzése. Ne kételkedjete hát benne és kövessetek engem! Ez az egyenes út!” Ha ehhez hozzátesszük a már idézett 4,159 és a még tárgyalandó 3,45 verset, kijelenthetjük, hogy a Korán szerint is jelentős Jézus végidőbeli szerepe, amit – szeretnénk visszautalni – korábbi, földről történő „elragadása” előz meg.¹²

A szunnita iszlám szerint tehát az utolsó napot megelőző tíz jel közül az első: a Mahdi megjelenése. Mint már említettük, történetileg először Jézussal azonosították a „földi aranykort” megvalósító Mahdit, később al-Khidr, Mózes titokzatos beavatója (Kor 18,65) is előfordul ebben a szerepben, egyesek pedig magával Mohamed pró-

¹¹ GOLDZIHÉR, op.cit., 230. Szoros vallástörténeti párhuzam figyelhető meg a muszlim Mahdi és az ószövetségi, Dávid családjából származó királyi Messiás eszméje között. Ez utóbbitól szintén a jog és az igazság, valamint a jólét és a béke mindent átalakító boldog korszakát remélték. Az is megfigyelhető mindkét esetben, hogy előbb földi uralkodótól várják az ideális uralkodást s annak gyümölcsseit, majd – ezekben csalódva – egyre jobban a végidőbe helyezik a végső „Igazságtevő” eljövételét (Eschatologisierung). A népi iszlámban a Mahdi uralmának elképzeléseiben számos zsidó apokrif, keresztény eretnek millenarista, vagy a perzsa Száósjant-ra emlékeztető elemek fedezhetők fel.

¹² A teljesség kedvéért megjegyezzük, hogy bár a kommentárok és a kutatók többsége Jézus parúziáját látja a 43,61 ájában, van olyan értelmezés is, hogy a Korán „az Óra jelzése”. Ezt a véleményt a kontextus és a tradíció – véleményünk szerint – nem támasztja alá. A tudományos vita részletes kifejtését lásd.: SCHEDL, Cl., *Muhammad und Jesus (Die christologisch-relevanten Texte des Korans)*, Wien 1978. 291-92.

fétával azonosítják azt a végítéletben is „segédkező” Mahdit, aki helyreállítja a (vallás-)jog rendjét.¹³

A 2. jel: az Antikrisztus (al-Daddzsál) fellépése, aki sokakat tévútra vezet. Az Antikrisztus végidőbeli eljövetele biztos és szilárd pontja a muszlim eszkatológiának. A szorongatások ideje elkezdődött, de a szenvedéseknek még koránt sincs vége.

A 3. jel: leszáll a földre Jézus, Mária fia – ez akkor érvényes, ha ő a Mahdi. Láthatjuk, hogy a hagyomány nem egységes, de azt is, hogy Jézus mindenképpen szerepet kap a végidőben.¹⁴ Miután leszállt a földre, leteszi a muszlim hitvallást, és ő fogja vezetni az imát Medinában.¹⁵ Az már tényleg a népies gondolatvilághoz tartozik, miszerint megházasodik, családot alapít, minden disznót levág stb.¹⁶ Földreszállása után Jézus mint igazságos uralkodó kormányozza negyven éven át tartós békében és harmóniában az egész világot, majd meghal. Medinában temetik el Mohamed próféta, Abu Bakr és Omar kalifák mellé.

A 4. jel: megjelenik Góg és Magóg, akik nagy pusztítást visznek végbe. Van olyan hagyomány is miszerint az ő idejükben ölik meg Jézust, akinek, mint minden „élő léleknek”, szintén meg kell ízlelnie a halált. A feltámadást jelző harsonára fog feltámadni ő is.¹⁷

Az 5. jel: megjelenik a „Vadállat”(dábal-ard), aki a hívők szemei közé odaírja, hogy „hívő”, mire arcuk feltündöklöklik; a hitetlenek szemei közé pedig azt írja, hogy: „hitetlen”, mire azok arca elsötétül –

¹³ GARDET, L., op.cit., 224. Mint már említettük, később több „történelmi” Mahdi is felbukkan, de – mivel ezek nem teljesítették be a személyükhöz fűződő várakozásokat – a végidőbeli Mahdi-várás megerősödött a széles néprétegekben.

¹⁴ A tíz nagy „előjel” számában lényegében megegyeznek a kommentátorok (vö. Taftázáni, Tafszír), az előjelek sorrendje változhat. Mi Bádzsúri (Háshiya, 103.) sorrendjét követjük. E két muszlim szerző idézve: GARDET, L., op.cit., 262.

¹⁵ Más hagyomány szerint Jézus a Szentföldön (Afíq-nál) száll le az égből és ott, mint tökéletes muszlim viselkedik: megsemmisíti az Antikrisztust, elvégzi az előírt reggeli imát Jeruzsálemben úgy, hogy beáll a muszlim hívők sorába, az előimádkozó mögé. Megsemmisít minden vallási épületet és jelképet az iszlámon kívül stb. vö. KHOURY, op.cit., 60.

¹⁶ vonGLASENAPP, H., *Die nichtchristlichen Religionen*, Frankfurt 1964, 190.

¹⁷ Meglepő módon az Ezekiel 37-39-re visszamenő apokaliptikus esemény szilárd része a korai muszlim tradíciónak, ahol konkrét személyekként ábrázolják Gógot és Magógot. vö. GARDET, L., - ANAWATI, M.M., *Introduction á la ThéologieMusulmane, Essai de Théologie Comparée*, Paris 1981, 28. 143.

nem nehéz észrevenni az ószövetségi apokaliptika (pl. Ezekiel és Dániel) valamint a Jelenések könyvének meglepő egyezéseit.

A 6. jel: az égi testek és a természeti erők rendjének felbomlása, melyek közül a legfélelmetesebb a Nap felgöngyölődése.

A 7. jel: füst tölti be a földet 40 napon át (ez is orientális-biblikus szám, a legnagyobb próbatételre utal).

8. jel: az „etiópok” lerombolják Mekkában a Kába szentélyét.

9. jel: eltűntetik a Koránt a könyvek közül, s az emberek szívéből is.

10. jel: általános hitetlenség lesz úrrá a földön.

Mint már említettük, jelek száma és sorrendje nem ugyanaz minden teológusnál, de ez témánk szempontjából nem is releváns.

Miután az előjelek beteljesedtek, elérkezik az utolsó nap – melynek egyedül Allah a tudója -, s Iszráfíl megzengeti a harsonát, mire bekövetkezik a teljes megsemmisülés (faná’): minden teremtmény elpusztul, beleértve az angyalokat és a dzsinneket is, kivéve azokat, akiket Allah meg akar menteni...¹⁸ azután Iszráfíl másodszor is megfújja a harsonát, amire bekövetkezik az általános feltámadás (ekkor támad fel Jézus is).

Az utolsó ítélet részletezése külön tanulmányt igényelne. Jézus eszkatológikus szerepével kapcsolatban azonban van még valami, amit meg kell említenünk: miután feltámadt, Jézus, mint bíró-Mahdi részt vesz az ítélezésben. Pontosabban: Jézus, mint a Bíró segítője (esküdt, ülnök) vesz részt a „tárgyaláson”, mert a muszlim teológia szerint az egyedüli igaz Bíró, a bírák bírója maga Allah.¹⁹ Jézus – mint egyetemes bíró-Mahdi – természetesen az iszlám törvényei szerint ítélezik majd. A zsidókkal és a keresztényekkel szemben vádló tanúként is fellép (vö. 4,159). A zsidóknak bizonyítani fogja, hogy nem őt ölték meg, a keresztényekhez pedig ezt a kérdést intézi: „Vajon én mondtam-e nektek hogy imádjatok engem, engem és az én anyámat?” Azon hagyományvonal szerint, amely Mohamedet tartja

¹⁸ GARDET, op.cit., 263. vö. Kor 29,57: „Minden lélek megízleli a halált...” De még ebben a legvégső esetben is érvényesül Allah szupremáciája és onnipotenciája: kivéve azokat, akiket Allah meg akar menteni.

¹⁹ GARDET, op.cit. 224.

Mahdinak, Jézus csak a zsidók és a keresztények megítélésében ülnökösködik (ott Mohamed az egyetemes bíró-Mahdi).²⁰

A végső ítéletkor Isten egyedüli Bíróként ítél meg mindenkit s az Ő korlátlan mindenhatóságában megengedi annak, akinek akarja, hogy az emberekért közbenjárással folyamodjon Hozzá. Jézus ezen privilegizált „közelállókhoz” tartozik: (Jézus) „...nagy becsben fog állani az evilágon és a túlvilágon s azokhoz fog tartozni, akik közel állnak (Allahhoz)”. Újfent hangsúlyozni kívánjuk, hogy Jézus szerepe a muszlim eszkatológiában nem üdvtörténeti (az iszlámban nincs üdvtörténet és megváltástan, Allah nem tevékeny részese az emberiség történelmének a kezdetektől a végidőig, hanem fölötte áll annak) és nem is prófétai (Mohamed után már senkinek sem lehet prófétai funkciója), hanem egyszери eszkatológikus szerep.²¹

Megállapíthatjuk, hogy összességében a szunnita kalám „eszkatológia” fejezete Jézusnak jelentős végidőbeli szerepet tulajdonít, de az elmondottakból az is kiviláglik, hogy ennek a szerepnek az a leglényegesebb mozzanata, amely az iszlám elismerését és végső győzelmét vetíti előre (apologetikus célzatú tehát, mint a kalám többi traktátusa is).²²

Ezek után fordítsuk figyelmünket arra a végidőbeli funkcióra, amelyet Jézus az iszlám síita ága szerint fog gyakorolni. Közismert, hogy a síita közösségnek is van szent hagyománya (szunnája), nem ebben állnak tehát szemben a szunnitákkal, hanem abban, hogy nem fogadják el a konszenzust jogforrásnak, különösen az utódlás tekintetében nem (tehát abban, hogy ki legyen a muszlim közösség, az umma vezetője).²³ Az jól ismert tény, hogy a síitáknál a Próféta köz-

²⁰ GARDET, op.cit., 224-25

²¹ al-Gazzáli szerint Jézus a szegénység és a büntelenség mintaképe, de az Ítélet Napján visszautasítja majd, hogy közbenjárjon követőiért, mert Istenként tisztelték őt és az ő anyját. vö. GIBB, H:A:R: - KRAMERS, J:A:, art. 'Isa, in *Shorter Encyclopaedia of Islam*, Leiden 1974. 173-74.

²² „*Shorter Encyclopaedia of Islam*” előbb idézett „Isa” szócikkében a szerzők Goldziherre hivatkozva azt hangsúlyozzák, hogy éppen a síita eszkatológia miatt nem nyert biztos dogmatikai pozíciót a szunnita iszlámban a végidőbeli, mindent restauráló Mahdi eszméje. vö. Gibb-Kramers, op.cit. 174.

²³ Mohamed próféta nem rendelkezett utódja felől. Maróth M. a szunnita állásponttal kapcsolatban idézi al-Máwardí-t, aki „szerint a muszlimok az imám állításának tekintetében két nagy csoportra oszthatók. Mindkettő szerint választani kell az

vetlen családtagját (Alit), majd leszármazottait tekintik a közösség legitim vezetőjének, azaz imámnak. Az imám szó szunnita kontextusban is előfordul, ott eredetileg szintén a közösség vezetőjét, azaz a kalifát jelölte, később a mecsetek elöljáróira, mint a közös imák vezetőire általánosan alkalmazták. A síita felekezetben azonban az imám nem csupán az ima és a közösség politikai vezetőjeként áll az élen, hanem mint megfellebbezhetetlen szellemi, lelki, politikai és vallási vezető. Abszolút tekintély tehát, nem úgy, mint a szunnitáknál a kalifa. A kalifa végrehajtó hatalmat gyakorol: bíraskodik, betartatja az iszlám törvényeit, gondoskodik a közösség jólétéről, a katonaságról stb. A síita imám ezzel szemben maga a Tanítóhivatal, a Korán legautentikusabb értelmezője, sőt ő maga a „Beszélő Korán”. Egyszóval a közösség legfőbb tanítója – lelki, szellemi vezetője, akinek Isten közvetlenül sugall. Így képes kifejtetni a Korán mélyebb, ezoterikus (transzcendens) értelmét (bátin), szemben a csak külső, exoterikus–szó szerinti (záhir) értelemmel.²⁴A szó szerinti értelmezés az igazságnak csak a külső dimenziója (al-haқиqaaal-Muhammadiyya), a belső igazságot (Eszmét) csak az Imám tudja feltárni (al-haқиqaaal-Imámiyya). A szó szerinti exegézissel (tanzíl) szembeállítják a ta'wíl-t, amely azt az írásmagyarázatot jelenti, amely visszavisz a mennyei eredetihez, azaz a szent szöveg igazi és teljes értelméhez. Henri Corbin korszakalkotó művében (*Histoire de la Philosophie Islamique*) kifejti, hogy a síiták szerint Mohamed után új ciklus kezdődik a waláya (vagy wiláya) ciklusa (=a barátság, a beavatás, a védelem) kora. Isten „barátsága” feltárja az imámok előtt a Korán és a Szunna titkos jelentését és képessé teszi őket arra, hogy beavassák a híveket az isteni misztériumokba. Most egy szó szerinti idézet következzen H. Corbin-től: „Ebben az értelemben a síita teológia az isz-

imámot, de az egyik csoport szerint bárki választható, aki megfelel az imámmal szemben támasztott követelményeknek, a másik csoport szerint az imámot választják, de a választás feltételeihez további is járul: a Qurajs törzs tagjának kell lennie”. MARÓTH, M., „A politikai hatalom kérdése az iszlámban” in: *Az iszlám politikaelmélete. Terminológiai vizsgálat.* (szerk. Maróth M.), Piliscsaba 2009, 122.

²⁴vö. GOLDZIHÉR, I., op.cit. 215-16 és FARAHIAN, E., *Breve Introduzione all'Islam*, Roma 1999, 67.

lám gnózisa. A walája ciklus a Próféta nyomába lépő imámé, vagyis a záhir nyomába lépő batin-é, a saría nyomába lépő haqíqá-é”.²⁵

A szunnita teológia szerint Mohamed a próféták pecsétje (khátimal-anbiyá’). Ő az utolsó, a legtokéletesebb azon próféták (pontosabban küldöttek=raszúl) sorában, akik isteni törvényt közvetítettek az emberiségnek (Ábrahám, Mózes, Jézus, tágabb értelemben Ádám és Noé is). A sííták számára azonban a prófétai ciklus végső fázisa egyben egy újabb ciklus, a walája kezdete, amelyben az addigi prófétizmus eljut a legmagasabb fokára: a waláaa prófétizmus (nubúwwa) belső kiteljesedése (bátinan-nubúwwa). A szunniták mindezt elutasítják. Szerintük nem lehet az Imámot Mohamed mellé helyezni, vagy a Próféta által közvetített kinyilatkoztatás beteljesítőjeként tekinteni. Leghevesebben azt tagadják, hogy az Imámnak Isten sugall, mintha a kinyilatkoztatás nem zárult volna le a Prófétával.²⁶

Az eddigieket összefoglalva elmondhatjuk: a szunnita iszlám idzsmá-n (konszenzus), a sííta iszlám pedig tekintélyen (a tévedhetetlen és büntetlen Imám személyén) alapuló vallási közösség. Ali tudása, mint titkos hagyomány átöröklődött az utána következő imámokra. Ők is tévedhetetlenek, mint Ali, és ebben a minőségben a prófétai tisztségnek legitim utódai. A fentiekben síizmust azért kellett részleteznünk, mert enélkül nem érthetjük meg azt a radikális különbséget, amely az eszkatológiában teljeseedik ki:

A sííta Imám-Mahdi majdnem minden esetben a rejtőző(ghá’ib), a visszavárt és a visszatérő Imám (néha Ali), tehát nem azonos a szunniták által várt egyik Mahdi típussal sem.

A síítáknál Jézus sohasem univerzális Mahdi, hiszen ezt a quasi-istenített Imám-Mahdi nem teszi lehetővé.

Mindazonáltal olykor Jézusnak is jut eszkatológikus szerep a síítáknál: ő fogja ugyanis megítélni a zsidókat és a keresztényeket Allah végső bíraskodásakor.²⁷

²⁵ CORBIN, H., op.cit., 46.

²⁶ CORBIN, H., op.cit. 45.

²⁷ GARDET, L., op.cit., 224.

Gyürki László

Ajándékok a Szentföldről – A Monza-i ampolnák

Szent helyekről hazatérő zarándokok ajándékot hoz szeretteinek, ismerőseinek, akik várják is a szép emléket. Ezek az emlékek azt is bizonyítják, hogy ő ezen a szent helyen járt. Szent Jakab útjáról hazatérő hozza a kagylót, mint a zarándoklat jelvényét. Emléket hoz a Rómában járt zarándok. Sokkal inkább várják az emléket a Szentföldről hazatérő zarándoktól. Ez ősi szokás a Szentfölddel kapcsolatban is. Azt állítják, hogy a szokás talán Szent Ilonára vezethető vissza, aki Jeruzsálemből Rómába visszatérve a Szent Kereszt egy darabját magával hozta, hogy elhelyezze a palotája mellett épült Szent Kereszt bazilikában. A régi emlékeken található feliratok szólnak a zarándokok utazásáról, hajózásáról. A sokszor naiv hiszékenység mellett tanúsítják ragaszkodásukat Jézus tetteihez, magatartásához, és az üdvösségtörténet nagy eseményeihez.

Pásztorok, bölcsek

A zarándokok hasonlóképpen nem sajnálták a fáradságot, hogy emléket hozzanak magukkal a szent helyekről. Egeria útikönyvében számtalanszor említi, hogy a szent helyeken a szerzetesektől „eulogia”-t (a szent helyhez kötődő emléktárgyat) kapott.

A Piacenza-i zarándok (570 körül) visszaemlékezésében is találunk említést ilyen szentföldi emlékről. A szentsírnál tett látogatásánál írja, hogy ércből készül lámpa ég ott éjjel és nappal. *„Áldást hozó olajat meríthettünk belőle és megint a helyére állítottuk.”* A zarándokok a sírnál égő lámpa olajából egy keveset kivettek és kicsiny üvegekben, mint legdrágább szentföldi emléket elvittek magukkal.

A Szentföldről származó emléktárgyak közül művészi szempontból is kiemelkednek azok az ezüst flakonok, amelyek a Monza-i (Mi-

lánótól északra) Szent János bazilika kincstárában található. Amikor Teodolinda királynő bazilikát akart építeni Monzában, Nagy Szent Gergely pápától vértanú ereklyéket kért. A pápa 60 olajos ampolnát küldött neki, hiteles jegyzékkel, amely jegyzék ma is megvan. A jegyzékben feltüntetett ampolnákból csak 16 maradt meg. Valamennyi Palesztinából származik. Különböző nagyságúak, Jézus, Mária és az apostolok életéből vett jeleneteket örökítenek meg. Görög feliratok találhatók rajtuk. Szent Gergely pápa Keletről, közvetlenül Palesztinából hozta őket Rómába és innen küldte őket a királynőnek.

Ezeket az ampolnákat jegyzékbe vették, s úgy tartották, hogy olajat tartalmaznak római templomokból, ahol vértanúkat tiszteltek (több, mint százat említenek). A Szentföldről hozták őket és újra lettek hasznosítva olajjal töltötték meg őket. Ami igazában az érdeklődést felkelti az ezüst ampolnákon lévő domborművek, amelyek jeruzsálemi szent helyeket, főleg a Szentsírt ábrázolják. Ezért nagyon jelentősek. Ismeretes, hogy a korai idők keresztény művészetének emlékeiből igen kevés maradt ránk. A Monza-i ampolnák kiváló tanúi a bizánci idők keresztény művészetének a Szentföldön. Még abból az időből származnak, amikor a zarándokok a perzsa betörés előtti emlékekkel találkoztak Jeruzsálem kifosztása előtt. A Monza-i ampolnák nagy része Jézus feltámadását idézi. Ebben a korban a Feltámadás bazilikája még eredeti pompájában állt Jeruzsálem városának közepén, amint ezt a Madaba mozaik is kiválóan mutatja. De ezen kívül vannak jelenetek az ampolnákon Jézus születéséről, a mennybemenetelről, és a pünkösdről is. Idézik az Újszövetség nagy eseményeit: az angyali üdvözlést, Mária látogatását, Jézus megkeresztelkedését, keresztre feszítését, a szentsírt és a mennybemenetelt.

Vizsgáljunk meg néhányat a Monza-i ampolnákból.

Pünkösöd

Hét ampolna Jézus szenvedését ábrázolja. A kép középpontjában van az arany kereszt, amely minden tekintet ide vonz. A keresztet Szent Ilona állíttatta a Kálvária sziklájára. A kereszt két oldalán Ádám és Éva hódol a szent kereszt előtt. A kereszt felett Krisztus képmása látható kereszt fénykoszorúval. A nap és hold keresztezi, a kis szarv a hold frontján jelzi az első negyed. A két lator is látható a kereszt mellett. Baloldalon áll Mária, és jobboldalon Szent János. A Kálvária sziklája alatt van a szent sír, mellette a szent asszonyok, akiknek angyal hirdeti a feltámadást. A görög szövegen olvasható: „Az Úr feltámadott” (Mt 28,6).

Az ampolna hátoldalán a mennybemenetel jelenete látható. A Mindenható Krisztus képét négy angyal keretezi, akik kezükben öt drágakövel ékesített könyvet tartanak. Majd Szűz Mária és az apostolok csoportja látható a következő szöveggel: „galileai férfiak miért néztek az égbe?” (ApCsel 1,11). Ez a lázas mozgás, ami a képen látható, a későbbi századokban a mennybemenetel képének mintája lett. Ezt találjuk mindenütt és különösen a középkori római Szent Kelemen templomban.

Hét ampolna előlapját a pásztorok imádása és a bölcsek hódolata díszíti. Az egyikén középen a Szent Szűz és szemben fénykoszorúban trónon ülve nyújtja Fiát, aki áldó mozdulatot tesz.

Ez a fönséges királynő a Theotokosz, akit az Efezusi zsinat definiált (Kr.u. 431), a római Szűz őse. Jobb oldalon két pásztor rövid öltözetben, kezüket Mária és Jézus felé nyújtják, míg a harmadik ülve marad a sarokban. Baloldalon a három mágus perzsa öltözetben hozza a maga ajándékát. Mária fölött kerék formában a csillag körülveve két angyallal. Az alsó ívben elválasztva a jelenettől görög felírat: „Emmanuel, Isten velünk”. Ez alatt ugrándozó kecskenyáj látható. A körülvevő szegélyen olvasható: „az élet fájának olaja Krisztus szent helyéről”.

Szenvedés, feltámadás

Meghatódva szemléljük e már megkopott másfél ezer éves szentföldi emlékeket. Megcsodálhatjuk igényes, művészi kivitelüket, valamint mély teológiai mondanivalójukat. A bizánci kor zarándokai ilyen emlékekkel tértek haza szentföldi zarándoklatukról.

Ez a jámbor hagyomány ma sem tűnt el: a zarándokok kis üvegekben ma is hoznak magukkal vizet a Jordánból, egy kis földet Jeruzsálemből, olajat Betlehemből, tömjént a Szentföldről. Hogy mindezek a Szentföldről származnak bizonyítják a dobozok, amelyekben mindezek találhatók, rajtuk a szentsír templom, a názáreti bazilika, a kenyérszaporítás templomának képe és ezek mintegy hitelesítik az emléktárgyakat, még ha művészi kivitelük nem is közelíti meg a bizánci kor szentföldi emlékeit. A szentföldről hazatért plébános a Jordánból merített vízzel szokta megkeresztelni azt a gyermeket, akit először hoznak keresztelésre a szülők.

É l ő I g e

BIBLIAISKOLA

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Vágvölgyi Éva

A meghívástörténetek – a prófétai egzisztencia legitimációja: Jeremiás meghívása (Jer 1)

A.) Alap gondolat

Az ószövetségi szent írók szerint a történelem folyamán a kezdektől, vagyis a teremtéstől kezdve Jahve a cselekvő személy, ő az, aki a történelmet formálja. A teremtés közvetlenül Jahve cselekvése által jön létre, a későbbiekben pedig választottai által működik a világban. Az isteni kiválasztás gondolata, mint egy vörös fonál húzódik végig az Ószövetségen, 92-szer fordul elő. Isten választottai a pátriárkák (Ábrahám Isten barátja: 2Krn 20,7; Iz 41,8), kiválasztott Mózes és Áron (Szám 17,20; Zsolt 105,26; 106,23; Sir 45,4.16), a király (1Sám 10,20–24) és maga a választott nép egésze (Isten Izraelt szabad elhatározásból tulajdon népéül kiválasztotta: MTörv 14,2. Izrael Jahve népének tudta magát: Bír 5,11; 1Sám 2,29; 2Sám 14,13. Ez azt jelentette, hogy szent, azaz elkülönített nép volt: vö. Kiv 19,6; Szám 23,9; MTörv 7,6; 14,2; 26,19; 28,9, amely vallási és politikai szempontból egyaránt annak köszönhető létét, hogy Isten különös gondot viselt rá: Mik 4,5; Ám 3,2). A kiválasztást mindig olyannak tekintették, amit nem kiérdemeltek, hanem ajándékba kaptak szeretetből (MTörv 7,6–8). A kiválasztás Isten szabad tette. A választott személyt Isten meghívja, hogy hajtsa végre akaratát, legyen a cselekvő Jahve prófétája.

A próféta Isten szavának hirdetője, aki hitelesített hordozója Isten kinyilatkoztatásának, vagyis nem csak tapasztalja az embernek szóló kegyelemszerű isteni önközlést, hanem Isten segítségével – aki veze-

ti és hitelesíti őt (csoda) – helyesen, vagyis tévedés nélkül (ha nem is egészen tökéletesen), a konkrét, az ő számára és a környezete számára eleve adott szituációnak megfelelően objektíválja (értelmezi) is, és Isten ösztönzésének engedelmeskedve környezetének hirdeti. A prófétasághoz hozzá tartozik meghívásának egyszeri élménye. (vö. Rahner – Vorgrimler: Teológiai kieszótár, Próféta)

A bibliai meghívástörténeteknek kialakult egy sémája, amellyel már a Kivonulás könyvében megismertet bennünket a jahvista elbeszélő. A következő szerkezeti elemeket találjuk benne:

1. Isteni jelenés
2. A szabadítás ígérete
3. A kiválasztott személy megbízása
4. A kiválasztott személy ellenvetése
5. A kétely megdöntése egy jellel
6. A kiválasztott személy újabb kifogása
7. Isten segítséget ígér és megerősíti a megbízást

Hasonló sémát találunk például Jer 4,1-8; Bír 6,11 (Gedeon meghívása); 1 Sám 9,17 (Saul meghívása). Azonban amikor ezekkel a meghívástörténetekkel foglalkozunk fontos, hogy a szöveg munka súlypontja ne ennek az irodalmi szerkezetnek a kidolgozása legyen. Sokkal inkább azt kell megkísérelni, hogy a belső mozgásokat és a meghívástörténet egyes lépéseinek következetes logikáját felfedezzük. Ezekből válnak érthetővé az emberi érés útjának - önmaga és rendeltetése vonatkozásában - tipikus lépései. A meghívástörténeteknek mindig ebben a formában, erről a belső útról kell szólniuk, amely minden esetben több összetevőből formálódik és alakul: a félelemből és kitérésből a hívás, a feladat elől, a kételkedésből, az önbizalom hiányából és az önmagam elfogadásából, a hitetlenségből és hitből.

B.) Szöveg: Jer 1. fejelet.

C.) Bevezetés

A meghívástörténetek

A meghívástörténetek három fő részre tagolódnak:

a.) Kiválasztás: Minden esetben Isten különleges kezdeményezése jelöli meg választottját. A kiválasztás Isten ingyenes kezdeményezése és szabad tette; ezáltal is kiemelődik, hogy Jahve a kiválasztáskor gyakran a látszatra jelentéktelenebbet, a kisebbet, a fiatalabbat részesíti előnyben. A választott néppel kapcsolatban ezt találjuk: „Nem azért lépett kapcsolatba veletek és választott ki titeket az Úr, mintha számra nézve minden népet meghaladnátok, hiszen minden népnél kevesebben vagytok, hanem azért, mert szeretett titeket az Úr” (MTörv 7,7-8). Tehát Isten kiválasztott, mert szeretett titeket (MTörv 7,7), nem ti választottátok őt. Ennek a kegyelemnek a szeretet a magyarázata: semmiféle érdem, semmiféle érték nem igazolja; Izrael utolsó a népek között, de Jahve szerette (7,8).

Ábrahámiban Isten kiválasztott egy embert, aki nem kiváló hős, gyávaságból eladja a feleségét a fáraónak, és Jákobról is ezt mondja Izajás próféta: „Ne félj, te férgecske, Jákob, te kis bogár, Izrael!” (Iz 41,14)

A választott népen belül Isten állandóan kiválaszt olyan embereket, akiknek küldetést ad, ideiglenes vagy állandó küldetést, és ez a kiválasztás, amely elkülöníti és megszenteli őket, Izrael kiválasztását ismétli meg. A prófétáknál a kiválasztás gyakran a hivatás révén nyilatkozik meg: Isten közvetlen hívása új létezési módot ajánl nekik, és válaszukat várja. Mózes esete tipikus (Kiv 3; vö. Zsolt 106,23: „választottja”), de Ámosz (Ám 7,15), Izajás (Iz 8,11) Jeremiás (Jer 15,16k; 20,7) is megélik ezt a tapasztalatot: Isten megragadta őket, kiragadta őket mindennapi életükből, az emberi társadalomból, és arra készítette őket, hogy az ő szempontjait hirdessék, még ha szembe is kerültek népükkel.

A kiválasztott gyakran esik abba a tévedésbe, hogy azt hiszi, a rábízott feladatot, küldetést a saját erejéből kell megoldani, ezért először szabadkozik, hogy alkalmatlan a feladatra. És ez minden valószínűség szerint így is van. De Isten, pont azt választja ki, aki a világ

szemében senki, hogy kegyelme, működése még nyilvánvalóbb legyen: „Azt, ami a világ szerint oktalan, azt választotta ki Isten, hogy megszégyenítse a bölceket, és ami a világ szerint gyöngé, azt választotta ki Isten, hogy megszégyenítse az erőseket. Ami a világ szerint alacsonyrendű és megvetett, azt választotta ki Isten: azt, ami semmi, hogy azt, ami valami, megsemmisítse, hogy egy ember se dicsekedhessék Isten színe előtt”. (1 Kor 1,27-29)

Tehát le kell szögezelnünk, hogy Isten kiválasztottjai nem rendelkeznek sem anyagi, sem szellemi hatalommal mások fölött, nincsenek kiváló tulajdonságaik, sőt esetleg még valami bűn is terheli őket, tehát nem az érdemeik alapján lesznek kiválasztottak.

Előfordul az is, hogy a kiválasztást nem zökkenőmentesen követi a meghívás. A kiválasztott érzi, hogy jelen élethelyzeténél többre hivatott és a kiválasztottság érzése egyéni, zsákutcába vivő akciókra készíti:

Mózes: népe megszabadítása érdekében megöli az egyiptomit.

József: öntelt és fennhéjázó, megalázza testvéreit.

Pál: Isten iránti buzgalomból üldözi a keresztényeket.

Szt. Ferenc: háborúba megy, hogy lovagi címet szerezzen.

Ezek a zsákutcák mind a kiválasztott belső fejlődését szolgálják, alkalmassá teszik, hogy valóban Isten eszközévé váljanak.

b.) Meghívás: A meghívástörténet Isten jelenléte megtapasztalásának eseményével kezdődik. Isteni jelenésben, látomásban közli Isten a prófétával a szándékát. A látomást sokszor látás útján lehetett érzékelni (Iz 6,1 kk.; Jer 1,11–14; Ám 7,1–9; 9,1), máskor hallás útján (Iz 6,3.9; 40,3; Jer 1,4.7 stb.), olykor azonban a tapintás (Iz 6,6; Jer 1,9) vagy az ízlelés (Ez 3,3) töltött be közvetítő szerepet. Némely esetben a látomás kapcsolatban állt azzal a környezettel, amelyben a próféta élt. Így Izajás a Templomban imádkozva azt látta, hogy Isten a trónján ül (Iz 6,1–13), Ámosz, a pásztor látta, amint a Jahve küldte sáskák elárasztották a mezőt (Ám 7,1 kk.) – Mások a látomások valószínűleg szavak hallásából álltak, Isten képek nélkül közölte a prófétával terveit (Jer 23,22; Ám 3,7). A kinyilatkoztatásnak erre a leggyakoribb módjára vonatkozhatnak az ilyen kifejezések: „Ezt mondja az Úr” (Iz 3,16; Ám 1,3.6.9.11.13 stb.); „halljátok az Úr szavát”

vagy „halljátok az Úr ítéletét” (Iz 7,13; Ám 3,1; 4,1 stb.), „az Úr szöveget intézett hozzám” vagy „ezt a szöveget intézte hozzám” (Ez 12,21.26; 13,1 stb.).

A meghívásban a kezdeményezés teljesen Istentől jön, aki irányítása alá vonja a próféta személyét. Jeremiás, akit Isten már anyja méhétől megszentelt (1,5; vö. Iz 49,1), rászedésről beszél (20,7). Ezekiel azt érzi, hogy Isten keze súlyosan ránehezedik (Ez 3,14). A meghívás Jeremiásnál a gyengeség tudatát ébreszti (Jer 1,6); Izajásnál büntudatot (Iz 6,5). A hívás mindig küldetésre szól, amelynek eszköze a próféta szája, amely Isten szavát hirdeti (Jer 1,9; 15,19; Iz 6,6; vö. Ez 3,1).

c.) Küldetés: A próféta látomások elragadtatással is összekapcsolódhattak. Ez tehető fel pl. Jeremiás esetében (Jer 23,9), akinek szíve megszakadt bensejében, csontja remegett, olyan volt, mintha részeg lett volna és teljesen hatalmába kerítette egy titokzatos hatalom (vö. Iz 8,11). Ezekiel elragadta a lélek (Ez 3,12–15), az Úr keze pedig súlyosan ránehezedett, s két napig olyan volt, mint a kába (vö. 24,27; 33,22); egy más alkalommal napokig feküdt az egyik oldalán, nem tudott elmozdulni (4,4–8). Dániel pontosan leírja elragadtatását: ájultan elvágódott, remegett (Dán 10,9.11), minden ereje elhagyta (10,17). A legtöbb esetben arról beszélnek a próféták, hogy titokzatos módon szavakat hallottak, Jahve szólt hozzájuk (Jer 1,2; 7,1 stb.; Ez 2,2; 3,16 stb.). Feladatuk, hogy mondják el a népnek, amit Jahve mondott nekik (Jer 12,2 stb.). Hogy miként zajlott le Jahve szavainak meghallása, arról a próféták alig árulnak el valamit. Az mindenesetre nyilvánvaló, hogy bennük az Isten szava emberi alakot ölt, hogy Isten szavait mintegy „lefordítják”, olyan formába öltöztetik, hogy amit Isten mond, azt az emberi fül felfoghassa, meghallja, megértse.

A meghívott a megbízás hallatán aggályainak ad hangot, ellenvetéseket tesz, hárrít, alkalmatlannak érzi magát a feladatra, nem szeretné vállalni a küldetést.

Isten a kételyek eloszlatására segítséget ígér, isteni jellel erősíti meg a meghívottat.

Bevezetés a történelmi háttérbe

Jeremiás könyvének címe nemcsak a szerző személyéről és a próféta származásáról akar felvilágosítást adni, hanem a mű történelmi háttérét is körvonalazni akarja.

Jeremiás (héb. Jirmejahu 'Jahve emeljen föl a nyomorúságból'):

A próféta egy ősi papi családból, Anatóból származik. Művének keletkezése Kr. e. 609 és 586 közé tehető (meghívásának 627-re való datálása bizonyára szerkesztői tevékenység eredménye), a déli királyság konfliktusokkal teli időszakára. Az asszírok világhatalma hamarosan túljut uralkodásának csúcspontján. Egyiptom, Babilon és a médek szorongatják, és mindhárom világhatalomra törekszik. Jozija király kihasználva a kedvező pillanatot, hogy a nagyhatalmak egymással vannak elfoglalva, megerősíti uralmát, helyre állítja a templomot, vallási reformot hajt végre, megtisztítja Júdát a bálványimádástól, megújítja a szövetséget, helyre állítja a Törvény tiszteletét és a templomi kultuszt. Sajnos rossz döntést hoz, amikor Karkemishnél felvonul az asszírok segítségére siető II. Nékaó egyiptomi fáraó ellen és 609-ben a megiddói csatában elesik a harcban (2 Kir 23,29k). Júda Egyiptom fennhatósága alá kerül. 605-ben Nebukadnezár, az újbabiloni király legyőzi az asszírokat és Egyiptomot. Júda ekkor Joakim uralkodása alatt Babilon vazallusa lett. Mivel azonban a szomszéd népekre és Egyiptomra támaszkodva 600-ban fellázad, Nebukadnezár 597-ben elfoglalja Jeruzsálemet. A királyt és a vezető réteget Babilonba deportálják. Babilon Cidkiját teszi meg Júda királyának, aki a babiloniakat és az egyiptomiakat támogatók két pártja között ingadozik, míg végül fellázad Babilon ellen (Jer 27; 28). Nebukadnezár 589-ben újabb hadjáratot indít, elfoglalja Júdát, majd másfél évi ostrom után 586-ban Jeruzsálemet is. Porig rombolja és felégeti a várost, a népet pedig a királlyal együtt Babilonba hurcolja. Jeremiás ebben a zavaros és összeomlásba torokolló időszakban Júda élő lelkiismerete. Az eseményeket más látószögből szemléli, mint kortársai, akik egy független államról, a dávidi nagybirodalom visszatéréséről álmodnak. A próféta a küszöbön álló veszedelmet Júda büntetéseként értelmezi és kezdetben még reménykedik abban, hogy Izrael visszatérése Istenéhez még elháríthatja a közeledő veszedelmet, de később felismeri, hogy a behódolás

elkerülhetetlen. Környezetének erős ellenállásával szembeszegülve, prófétai küldetése tudatában bátran küzd a köznélemény, sőt sokszor a királyi ház politikája ellen is. Elsősorban a vallási tradíciók megújulását látja elkerülhetetlennek, a szentségtöréssel felérő templomi áldozatok bemutatása helyett a valódi megtérés szükségességét.

Jer 6,20: „Égőáldozataitok nem kedvesek,
és véresáldozataitok nem tetszenek nekem”.

7,8-11.21-23: „Íme, ti a hazug szavakban bíztok, melyek nem használnak. Loptok, gyilkoltok, házasságot törtek, hamisan esküsztek, Baálnak tömjéneztek, és más istenek után jártok, akiket nem ismertek; azután pedig eljöttök, és megálltok szíнем előtt ebben a házban, mely az én nevemet viseli, és így szóltok: `Megmenekültünk', hogy elkövethessétek mindezeket az undokságokat? Vajon rablók barlangjává lett szemetekben ez a ház, mely az én nevemet viseli?

Így szól a Seregek Ura, Izrael Istene: Égőáldozataitokat tegyétek hozzá véresáldozataitokhoz, és egyétek meg a húst! Mert nem beszéltem atyáitoknak és nem adtam parancsot nekik égő- és véresáldozatról azon a napon, amelyen kihoztam őket Egyiptom földjéről; hanem ezt a parancsot adtam nekik: Hallgassatok szavamra, akkor Istenetek leszek, ti pedig az én népem lesztek! Járjatok mindig azon az úton, amelyet parancsolok nektek, hogy jó dolgotok legyen!”

Jeremiás életének fontosabb állomásai

645 (?) született

609 figyelmeztetés a királyi háznak (Jer 22)

Jeremiás bíróság előtt (Jer 26)

605 küldetésének felrajzolása (Jer 36)

604 Jojakim elégeti a tekercest (Jer 36)

602 Jeremiás megverése és kalodába zárása (Jer 20)

594 Hananjával való összezapás (Jer 28)

levél a száműzötteknek (Jer 29)

589 Cidkija tanácsot kér Jeremiástól (Jer 37)

Jeremiás börtönben (Jer 37)

588 szabadulás a fogságból (Jer 39)

587 Jeremiás Gedalja helytartónál (Jer 40)

Gedalja meggyilkolása után Jeremiást Egyiptomba hurcolják (Jer 42; 43)

Jeremiás próféta könyve keletkezésének hipotézise

Manapság túlnyomórészt a következő nézet az elfogadott:

Jeremiás szavainak összegyűjteménye

Jeremiás életrajzi beszámolójának gyűjteménye

Utólagos beillesztések, interpretációk

Próza-beszéd a deuteronomista szerkesztőtől, ill. másoktól deuteronomista stílusban, deuteronomista átdolgozások és szerkesztés

Kiegészítések

A jeremiási igehirdetés súlypontja

Jeremiás könyvének második fejezete betekintést nyújt a jeremiási igehirdetés első korszakába. Ez a próféta mondásainak összegyűjteményét tartalmazza. Az Istenről alkotott kép szempontjából Jeremiás könyve nagyon sok hasonlóságot mutat Ozeáséval, újra és újra visszatér benne, hogy a választott nép Isten hűtlenné vált jegyese, elvadult szőlőskertje. Az elpártolás felelősei a király, a papok, a tisztségviselők és a próféták. Megtévesztették a népet, eltérítették JHWH és az ő igéjének útjáról, csalfa illúziókkal elszédítették (Jer 23) a templomra hivatkozva politikai és vallási biztonságot színleltek (Jer 7). Nem vettek tudomást az országot észak felől fenyegető katasztrófáról és egzisztenciális veszélyről. Jeremiás erős szavakkal támadja a hamis teológiai beállítottságot, a kultikus gyakorlat és a hazug tettek közti ellentmondást, szembe állítja velük JHWH igazságát. Kultuskritikája, mint Ámosznál, a szociális kritikából nő ki. Jeremiás Júda királyságának hanyatlását, pusztulását, amelynek bekövetkezését látja, büntetésként értelmezi.

Miközben a magatartás megváltozásában reménykedik és egy JHWH-hoz való visszafordulást sürget (Jer 3; 4), a második periódusban igehirdetése átalakul, már nem beszél többé a visszatérés le-

hetőségéről, hanem elháríthatatlan ítéletet hirdet. A jelek, a szétrohadt öv (13,1-11) és a fazekas (18,1-17) kényszerítik őt a felismerésre, hogy a széttört szövetséget már nem lehet helyreállítani.

Jeremiás egyre jobban beleártja magát a külpolitikába. Babilonra úgy tekint, mint a JHWH által hozott ítélet végrehajtójára. Harcol a nacionalista érzelmű próféták ellen, mint Hannanja (Jer 28), akik a politikai helyzetet ártalmatlan színben tüntetik fel és a szabadság illúziójával áztatnak. Ezzel szemben Jeremiás azt követeli, hogy hódoljanak be Babilonnak és legyenek lojálisak a babiloni hatalommal szemben. Emiatt a nép ellenségeként és hazaárulóként üldözik. Jeremiás azt hirdeti, hogy a megmenekülés egyetlen lehetősége egy új szövetség (Jer 31,31). Ennek feltétele természetesen a JHWH-val való kizárólagos kapcsolat, amelyből ki van zárva mindenféle politikai és vallási hatalom.

Már Jeremiás meghívástörténetében megtalálhatók azok a súlypontok, amelyekben meghirdeti prófétai küldetését:

a vész hirdetés hangsúlyozása, a szabadság illúziójával szemben
összecsapás az ellenfelekkel

tipikus prófétai egzisztencia, amely JHWH meghívásán alapszik, ellenállásba ütközik, külső és belső konfliktusokhoz vezet, egyedül Isten segítségében bízik.

3. Szövegmunka a meghívástörténetekkel

Jer 1,4-10

A prófétai meghívásokról szóló beszámolók hangsúlyozzák, hogy a környezete ellenszegül a JHWH által közvetlenül meghívott küldötteknek. Ez igazolja, hogy a próféta Isten szolgálatában álló ember, nem a saját nevében beszél, hanem Isten Lelke által. Ez a beszámoló a prófétai megbízás legitimitációját szolgálja, az ő kérlelhetetlen és gyakran provokatív különleges helyzetét. A történetek alapjául szolgáló szubjektív tapasztalataikat ismert formákba és szerkezetekbe írják le.

Ezeknek a meghívástörténeteknek a sémája világos stilisztikai elemeket mutat. Az alapszerkezetet az egyes beszámolók különböző

módon variálják. A különbséget a mindenkori prófétai üzenet és egzisztencia sajtóságaira való utalások adják.

4. A prófétai meghívástörténetek sémája

A munkalapot lásd a következő oldalon.

5. Jeremiás meghívástörténete részletezve

4. vers: Az ige eseményformulája „Így hangzott az Úr igéje hozzám” nem csak egy akusztikus eseményről szól, hanem egy megváltoztathatatlan és mélyreható történésről. Ez egy audícióról (hallás útján érzékelt látomás) szóló beszámoló (a 9. vers vízióra utaló elemei deuteronomista betoldások). Egyedül JHWH szava, nem pedig rendkívüli jelenés, amely Jeremiás életét, egész egzisztenciáját gyökeresen megváltoztatja, a hétköznapi gondjaiból és tetteiből kiragadva más pályára állítja.

5. vers: a magatartásváltozás stilisztikai elemeit a küldő beszéd markánsan felvázolja: Jeremiás megtudja, hogy JHWH *ismeri*, személyét kiválasztotta, *megszentelte*, hogy prófétaként partnere legyen a nemzetekkel való párbeszédben, hivatala totális, minden nemzet felé szól, ezzel szétöri a nemzeti kereteket.

6. vers: Jeremiás ellenvetése jellemző módon panasz formájában hangzik el. Panasz és panaszköltemény végighúzódik az egész könyvön – különösen a hitvallásokban. Az első Jeremiástól hagyományozott „Jaj” forma olyan, mintha az ő minden kérdésének, kételyének, félelmének, bizonytalanságának, szenvedésének kompendiuma lenne. De közvetlen ezzel a sóhajjal van összekötve a következő szó „Uram, Isten”. A panasz nem a magány üres terében hangzik el, hanem bizalommal egy Te-re irányul. Megkezdődik a párbeszéd JHWH és az ő prófétája között.

<p>4. A prófétai meghívástörténetek sémája</p>	<p><i>A séma megfelelője-nál/nél</i></p>
<p>1. Isten jelenlétének megtapasztalása pl. egy látomásban (vízió, audíció, teofánia) vagy egy követ megjelenése által</p>	
<p>2. Kinyilatkoztató beszéd és küldés gyakran előre megalkotott formában, pl. - A kinyilatkoztatás, mint esemény szófordulatának kész formája: „Így hangzott az Úr igéje” vagy „ezt a szózatot intézte az Úr” - Küldő forma: „ezt mondta nekem az Úr” - Küldő beszéd (megbízás), én JHWH beszéd - A menésre és a mondásra való megbízás: „menj ... és mond ...”</p>	
<p>3. A meghívott ellenállása A meghívott aggályait fejezi ki, ellenvetések, hogy alkalmatlannak érzi magát. Hátrító magatartása megvilágítja, hogy nem tolakodik a feladattért, hanem szinte kényszeríteni kell rá.</p>	
<p>4. Segítség ígérete Az ellenvetésre válaszul JHWH megígéri, hogy segítséget fog nyújtani a meghívottnak.</p>	

7. vers: a hívás kérlelhetetlenné és kényszerítővé válik, Jeremiás ellenállása ellenére sem tudja kivonni magát alóla. A félelemnélküliségre való felszólítás, a segítség és megmentés ígérete rámutatnak az elkövetkező konfliktusokra és borzalmakra.

9. vers: Két vers a deuteronomista betoldása Ezen teológia szerint az Ige hatalma és ereje egy univerzális horizontot kap.

A szimbolikus tett aláhúzza a próféta felhatalmazását, hogy mint Isten szája beszéljen és az ő nevében cselekedjen. Ezt a következő versben tovább tetézi, hogy az ő nagyköveteként, mint maga a teremtő isteni Ige, romboljon és építsen. Az Ige negatív irányultságú tetteinek túlsúlya (gyomlálj, irts, pusztíts, rombolj) sejtetik és bejelentik a népének önhibájából bekövetkező katasztrófáját.

6. Szövegmunka Jer 1,11-19

Ez a szöveg az első két látomással (11-16 vers) és a meghívás folytatásával szorosan a meghívástörténethez tartozik. Az ezzel való beható foglalkozás időhiány miatt elmaradhat.

Jer 1,11-16

A két látomást ugyanazzal a szófordulattal vezeti be, mint a meghívástörténetet. A prófétát felszólítja, hogy észlelje és pontosan megnevezze amit lát. A látottak a még nem bizonyosan bekövetkező események képei. A próféta a hétköznapi valósággal szemben megérzi a dolgok mélyebb dimenzióját. Kitágul a látóképessége, amelyben felfogja Isten felhívását és követelését.

11k vers: A mandulafa képében egy szóasszociáció van elrejtve: *saked-sakad*: mandulafa – ébredő. Isten szava is, amelyet a prófétára bíz, olyan étellel és cselekvőerővel teli, mint a fa, amely tavasszal először virágzik.

13-16 vers: A gőzölgő fazék, amely északról jelenik meg, azt jelenti, hogy a fenyegető megszállás északról közeledik. A nemzeti katasztrófa a JHWH-től való elfordulás és az idegen istenekhez való odafordulás büntetése lesz. Jeremiás megbízása robbanó politikai jelentőséggel bír a konkrét helyzetben.

Jer 1,17-19

A szöveg újra egy isteni beszéd a megbízásról (a 17. vers megfelel a 7k. versnek), segítség és megerősítés ígérete (a 19b. vers megfelel a 8b. versnek). A háborús képekkel a próféta és az ellenfelek összecsapását vetíti előre. Az elutasítás és ellenállás, amit majd meg fog tapasztalni a küldetés protestáló karakteréből adódik. Ez a harc és üldözés hivatásának válságaihoz vezetnek majd, amelyek a „vallomások” egzisztenciális fenyegetettségében törnek elő. De a megerősítés kimondja neki: maga JHWH teszi az ő prófétáját

„*megerősített várossá*”, legyőzhetetlen lesz az ellenfelei számára, támadásaikkal nem tudják őt legyőzni;

„*vasoszloppá és ércfallá*”, ledönthetetlen és összetörhetetlen lesz.

De ezt a bátorítást a visszatérő figyelmeztetés kíséri: „Ne ijedj meg tőlük, különben én ijesztelek meg előttük!” A prófétai megbízás nem tűr habozást, a címzettek elvárásainak figyelembe vételét, a békevágyhoz való alkalmazkodást. Kizárólag JHWH-ba helyezheti reményét, csak rá hagyatkozhat.

7. Aktualizáló összefoglalás

A próféták különös érzékenységgel rendelkeznek az idők jelei iránt. Megsejtik a jelen cselekedetek vészes következményeit. Ez ösztönzi őket a tiltakozásra, a harcias vitára a fennálló intézményekkel, a megmerevedett struktúrákkal szemben.

Igehirdetésük provokatív, nyugtalanító, nonkonformis. „Ha lenne egy szélhámos férfi és ezt a hazugságot koholná: »Borról és italról prédikálok«, akkor ennek a népnek az volna a prófétája (Mik 2,11).

A próféták „széllal szembe” kiáltanak. Hol találkozom én ezzel a mi korunkban? A saját életemben? Talán túl ritkán kockáztatunk és hallunk meg prófétai szavakat? Vagy politikai, gazdasági, mindenk előtt ökológiai katasztrófák kellene ahhoz, hogy kinyíljon az ember szeme, füle és szíve? Én magam hol érzem szükségét, hogy az árral szembe ússzak, széllal szembe kiáltsak?

D.) Óravázlat

<i>Feladat</i>	<i>Módszer</i>	<i>Eszközök, időtartam</i>
1. Ének: Csipkebokor	ének kottából	Énekelj az Úrnak, 114/B 5 perc
2. Bevezetés és történelmi háttér A meghívástörténetek és Jeremiás könyvének történelmi háttere a.) közösen elolvassuk a Jer 1,1-3 b.) az óravezető előadása, lásd Bevezetés 1. 2.	Szöveg felolvasása, utána az óravezető előadása	Szentírás, jegyzetfüzet, ceruza 15 perc
3 Szövegmunka a meghívástörténetekkel Jer 1,4-10 Első lépésben szerepekre osztva felolvassuk a szöveget, ezzel is kidomborítva a Jeremiás könyvére annyira jellemző párbeszédességét. Második lépésben a.) közösen kitöltjük a meghívástörténet sémáját, hogy ez hogyan néz ki Jeremiásnál b.) kiscsoportban a séma alapján más szentírási meghívástörténeteket is feldolgozunk, majd összehasonlítjuk a jeremiási szöveget ezekkel a meghívástörténetekkel és kidolgozzuk az azonosságokat, lásd Bevezetés 4.: > Mózes: Kiv3,1-4,17 > Gedeon: Bír 6,11-21 > Saul: 1 Sám9,16.21; 10,6k > Ezekiel: Ez 1,1-4,22-28; 2,1-3,15 > Pál: Csel 9,1-18; Gal 1,15 Az eredményeket összegezzük, majd a bibliai meghívástörténetek alapelemeit egy plakáton vagy fólián ábrázoljuk. Harmadik lépésben a résztvevők a csoportvezető irányításával részletesen elemzik Jeremiás meghívástörténetét, lásd Bevezetés 5.	Szerepjáték Csoportos munka az óravezető irányításával, Szövegösszehasonlítás kiscsoportban, utána összegzés a csoportvezető irányításával, ábrázolás, majd csoportos munka az óravezető irányításával	Szentírás, Bevezetés 4. munkalapok, ceruza, jegyzetfüzet, nagy ív csomagolópapír, rostírónok 60 perc

<i>Feladat</i>	<i>Módszer</i>	<i>Eszközök, időtartam</i>
4. Szövegmunka a Jer 1,11-19 A szöveget a párbeszédés szerkezet megvilágítására újra szerepekre osztva olvassuk fel. A szöveg részletes elemzése, lásd Bevezetés 6.	csoportos munka az óravezető irányításával	Szentírás, jegyzetfüzet, ceruza 15 perc
5. Aktualizáló összefoglalás Lásd Bevezetés 7.	Csoportos beszélgetés az óravezető irányításával	Szentírás, jegyzetfüzet, ceruza 10 perc
6. Meditatív befejezés: Halk meditációs zene közben, egymás után mindenki felolvas a szövegből egy gondolatot, amely megragadta, pl.: „Ne félj tőlük, mert én veled vagyok, hogy megmentslek! – mondta az Úr” Minden felolvasott rész után kis szünetet tartunk, hogy az elhangzott szavak belénk ivódjanak. A meditáció befejezésként valaki hangosan felolvassa az egész szöveget.	Zenés meditáció	Zenei CD, lejátszó, Szentírás, gyertya, gyufa 15 perc

A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat budapesti Központjában „**Élő Ige**” címmel **bibliaiskola** működik (szeptembertől júniusig minden hónap első hétfőjén du. 5-7-ig). Jelen füzetünk a nyolcvankettedik óra anyagát tartalmazza.

Budapest, 2013. június 1. Szeretettel:

Vágvölgyi Éva óravezető
Tarjányi Béla szakmai vezető

Egy életút

Interjú Fodor György biblikus professzorral¹
– 1.rész –

Z.Á.: Az Ószövetség nagyon sok szállal kötődik az ókori Kelet irodalmához, mondja Fodor György egyetemi tanár, biblikus teológus és orientalista, aki a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hit-tudományi Karán az Ószövetségi Szentírástudományi Tanszék vezetője. Portré rovatunkban vele beszélgetünk.

Professzor úr, Ön most fejezte be kétéves dékáni ciklusát a Vitéz János Tanítóképző Főiskolán, amely 2008-ban integrálódott a Pázmány Péter Katolikus Egyetembe, és ha jól tudom, akkor Ön ennek a főiskolának az utolsó rektora.

F.Gy.: Hogyha megengedi, akkor pontosítanék. A második rektori ciklusom lejártá után, tehát két évvel ezelőtt, a bíboros úr, mint fenntartó, kinevezett engem a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Vitéz János Főiskolai Karának dékánjává két évre. Ez a Főiskolai Kar, amelyben egyébként óvodapedagógus, tanítóképzés, andragógia és szociálpedagógiai képzések folynak, 2008-ban integrálódott a Pázmány Péter Katolikus Egyetemhez. Még én voltam a rektor, amikor ez az integráció befejeződött, utána dr. Gál Endre nagyprépost dékán úr vezette az intézetet, és az utolsó két évet pedig újra én töltöttem. Most fogjuk befejezni június harmincadikával ezt a ciklust, amelynek során azt a feladatot is kaptam a fenntartótól, hogy a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészet és Társadalomtudományi Karába egy belső integrációval vezessem át a Vitéz János Kart. A továbbiakban, tehát június 30-a után, július elsejével Vitéz János Tanárképző Központ lesz ennek az intézménynek a neve, nem önálló kar, nem önálló szervezeti egysége a Pázmánynak, hanem a Bölcsész Kar része, de természetesen Esztergomban folynak tovább az előbb említett képzések.

¹ Elhangzott a Magyar Katolikus Rádióban 2012. szeptember 11-én. Készítette: Zimányi Ágnes.

Z.Á.: *Professzor úr, Önnek akkor, ha szabad így fogalmazni, marad az Ószövetségi Tanszék, ami hatalmas feladat, elődjétől, Rózsa Hubától vette át néhány évvel ezelőtt.*

F.Gy.: Így van, és most már szeretném teljes energiámat, vagy majdnem a teljes energiámat erre fordítani, hiszen ha az ő tudományos munkásságának a nyomába akarok lépni, akkor valóban több időt kell, hogy fordítsak a kutatásra, a publikációkra. De azért még hadd mondjam el, hogy a jelen pillanatban, és lehet, hogy még jövőre is, mint prorektor, ahogy hivatalos kinevezésemben is szerepel, mint rektori főtanácsadó segítem a jelenlegi rektornak, Ft. Dr. Szuromi Szabolcs rektor úrnak a munkáját is az egyetemen. Tehát ez is a feladatom az Ószövetségi Tanszék vezetése mellett.

Z.Á.: *Ön görög katolikus pap. Amennyire én tudom, életének a nagy részét, a tanítói munkáját római katolikus papok között végezte. Bár volt Ön tanár a Görög Katolikus Hittudományi Főiskolán, volt ott rektor is. Hogyan él Ön a római katolikus papok, professzorok, tanárok között?*

F.Gy.: Nagyon jól. Nekem ez a kettős identitás nem okoz semmilyen problémát. Pannonhalmán jártam a bencésekhez, utána hat évet töltöttem itt a Központi Szemináriumban, aztán ösztöndíjként Rómában, a Biblikus Intézetben végeztem. Tehát sokkal többet töltöttem el latin felsőoktatási környezetben, hogyha mondhatom így. Amikor tehetem, csüörtökönként lejárók Nyíregyházára, a Szent Athanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskolára, tanítani ezegézist, tehát szentírásmagyarázatot. Így is tartom a kapcsolatot ottani kollégáimmal, az ottani kispapokkal. Mondhatom azt, hogy itt a Rózsák terén, a szertartásokon keresztül – általában hétvégén természetesen –, és a nyíregyházi kapcsolatokon keresztül a görög katolikus kollégáimmal, illetve közösséggel is tartom a kapcsolatot, azzal együtt, hogy nagyon jól érzem magam a latin kollégákkal.

Z.Á.: *Önt 1984-ben szentelték pappá, tehát a papképzésben az azt megelőző években vett részt. Hogyan lett Önből pap? Édesapja is pap volt? Papi családból származik? Hova valósiak az Ön szülei?*

F.Gy.: Nyírségi gyerek vagyok. Nagyapám is görög katolikus pap volt, édesapám is az, most már nyugdíjas. Egyik legjobb barátommal együtt nagyon komolyan éreztük a bencés hivatást, és zöld utat is kaptunk, hogy esetleg Pannonhalmán egy ilyen görög, bizánci szerzetes ágat valósítsunk meg. Amikor úgy negyedéves koromban nagyapám nagyon beteg lett, a betegágyánál mondott valamit, ami engem nagyon elgondolkodtatott. Azt mondta, hogy annyi értelmes ember van a bencéseknél, a Görög Katolikus Egyházban is kellene, aki magasabb tanulmányokat folytat, és gazdagítja ezt a mi kis Görög Katolikus Egyházunkat. Tehát kvázi kért engem, hogy gondoljam át, és én átgondoltam. Ez egy lökés volt valóban, hogy én végül is görög katolikus szemináriumba jelentkeztem, de nem állt tőlem távol például az, hogy esetleg bencés legyenek.

Z.Á.: Hogyha görög katolikus főiskolán kezdte a tanulmányait, akkor hogyan került Budapestre, a Központi Szemináriumba?

F.Gy.: Nyíregyházán egy évet sem töltöttem el, de még egy hónapot sem, mert a pannonhalmi eredményeim alapján az akkori püspököm, Timkó Imre püspök atya azonnal, tehát első évre már a Központi Szemináriumba, az akkori Hittudományi Akadémiára küldött, tehát én nem voltam Nyíregyházán kispap egy hónapig sem.

Z.Á.: Köztudott, hogy itt egyetemi szinten folyik a képzés a Központi Szemináriumban, és innen kerülnek ki azok, akiket aztán Rómába is kiküldenek.

F.Gy.: Való igaz, és ebben itt a kollégákkal együtt segítünk a püspök atyáknak, akik természetesen a végső döntést meghozzák, hogy kit küldenek ki, és kit nem. Az én szemináriumi éveim után is, bár a kollégák, Rózsa Huba, és nagyrabecsült professzorom, elődöm, Vanyó László nagyon szerették volna, és közben is jártak a püspök úrnál, mégis akkor ő nem volt kész engem Rómába küldeni. Viszont miután 88-ban meghalt, egy évet töltöttem káplánként Debrecenben, ezután 89-ben Keresztes Szilárd püspök úr, Timkó püspök úr utódja följajánlotta, illetve javasolta, hogy menjek Rómába a Biblikus Intézetbe tanulni, és ott mindenképpen szerezzek licenciátust és esetleg doktorátust is. Két év alatt megszereztem a biblikus licenciátust, és

nagyon szerettem volna folytatni a biblikus doktori felé, de arra már nem kaptam lehetőséget.

Z.Á.: Szeretném, ha még a papképzésnél, a papszentelés előtti időnél maradnánk kicsit. Ön Ószövetség-tanár, tehát az Ószövetséggel, bibliikummal foglalkozik, azonkívül nyelvész is, orientalista, arab és egyéb keleti nyelvekkel foglalkozik. Hogyan fordult érdeklődése ebbe az irányba, talán volt olyan tanára, akit szeretett a szemináriumban, vagy hogy történt ez?

F.Gy.: Szívesen beszélek erről, hiszen az egyik szellemi szerelmem, vagy ahogy szoktam mondani, amor intellektuális ez a terület számomra. Valójában én már Pannonhalmán több éven át tanultam görögöt és hébert, így nekem itt Pesten az első évek viszonylag könnyen teltek nyelvtanulás szempontból. Inkább a filozófiára koncentráltam, és akkor jött az ötlet, hogy tovább mélyüljek ezekben a keleti nyelvekben. Ezzel kapcsolatban szeretném megköszönni ezen a műsoron keresztül is dr. Tarjányi Béla professzor úrnak, hogy annak idején segített engem, hogy második egyetemként fölvehessem az arab és sémi filológia szakot az ELTE Bölcsészettudományi Karán.

Z.Á.: Tehát egyszerre két egyetemre járt?

F.Gy.: Pontosan, tehát a harmadik évtől kezdve az itteni harmadéves teológia mellett négy és fél éven keresztül Budapesten az ELTÉ-n tanultam, és végül egyszerre szereztem diplomát arab és sémi filológiából. Természetesen többféle keleti nyelvet is tanultunk, szírt, géz-t, etióp nyelvet, arámot, misnai hébert, stb. Nagyon jó tanáraink voltak az ELTE alapszakán is, de ismétlem még egyszer, hogy nagyon hálás vagyok Tarjányi professzor úrnak, mert önélküle nem lett volna lehetséges az, hogy párhuzamosan két egyetemet végezzek.

Z.Á.: Tarjányi profosszor úr is járatos ezekben a nyelvekben, ezek egyikében- másikában?

F.Gy.: Igen, és volt olyan alázatos, hogy azt mondta másodév végén, hogy Gyuri, én már nem nagyon tudok neked újabbakat tanítani, de támogatlak abban, hogy az ELTE-n folytasd tovább ezeket az orientalista keleti nyelveket.

**A biblikus kollégák Fodor György előadását hallgatják
a Bibliaközpontban**

Z.Á.: Mit talált az orientalista keleti nyelvekben olyan szépnek, vonzónak? Gondolom, ehhez jár egyfajta kultúra is, tehát ezeknek a nyelveknek a kultúrája.

F.Gy.: Nagyon jó a kérdés, és igazában nagyon finoman tetszik továbbfűzni ezt a gondolatmenetet. Valójában két ok miatt akartam én ezt mindenképpen. Az egyik, hogy igen hamar megtanítottak arra, hogy az Ószövetség nem árva gyerek, hanem nagyon sok szállal kötődik az ókori Kelet sokrétű irodalmához. Azon kívül természetes, hogy Isten szavát tartalmazza, és sugalmazott, de ettől függetlenül az ókori keleti irodalmi alkotásokhoz nagyon sok szál köti. Szerettem volna ezeket a régi keleti nyelveket is megismerni, hogy még jobban megismerjem az Ószövetséget. Volt még egy motiváció, nevezetesen az, hogy még mindig 15-20 millióan élnek keleti keresztény testvéreink a Közel-Keleten, Egyiptomtól egészen Iránig, és ők mind arabul beszélnek ma. Itt-ott a liturgikus nyelvi kopt, vagy géz, vagy esetleg

más arámi betétek is vannak a liturgiájukban, de mindenütt arabul beszélnek, és arab nyelvű a teológiai irodalmuk is. Tehát az egyik indíték az Ószövetségnek a jobb megismerése volt, a másik pedig a közel-keleti keresztényeknek a minél jobb megismerése, hiszen én is keleti szertartású vagyok.

Z.Á.: A nyelvek mellett Önnek egy nagy témája az eszkatológia az Ószövetségen belül. Ennek mi a lényege?

F.Gy.: Mindig is érdekelt az, hogy mit mond a Biblia a jövőről, és nemcsak abból a szempontból, hogy hányféle módon készíti elő Jézus Krisztus eljövetelét. Az Ószövetség Krisztusra mutató nevelő, számtalan közvetítői és egyéb vonalon készíti elő Jézus Krisztusnak az eljövetelét, és a végső időnek a beköszöntét. Ezen az ószövetségi, újszövetségi reláción kívül még az is érdekel, hogy mit mond a Biblia a jövővel kapcsolatban. Az emberiség jövője, a világ jövője, tehát a még távolabbi eszkatológia szempontjából is érdekel engem, hogy mi a Biblia tanítása az emberiség számára. Nagyon fontos, hogy a kinyilatkoztatás alapján az embernek legyen reménye, hogy lássa, merre is halad ez a világ, mi lesz az emberiségnek, a világnak a beteljesedése. A Szentírás ezen a téren is ad számunkra eligazítást.

Z.Á.: Az ószövetségi eszkatológia egy külön műfaj, ez egy nagy irodalom, ez egy nagy gondolat?

F.Gy.: Ez egy óriási eszmerendszer, hogy így mondjam, és nagyon sok vita is van a kutatók között, hogy hol kezdjük el, milyen kortól, melyik prófétától kezdhethetjük el az ószövetségi eszkatológiának a számítását, illetve jelenlétét. És mindez hogyan gazdagodik évszázadokon keresztül, az Ószövetség keletkezése során, az Ószövetség gondolatvilága, teológiája, fejlődése során. Ez hihetetlenül bonyolult eszmerendszer, és az a csodálatos, hogy végül is Jézus Krisztusban ez összeállt egy egésszé, és beteljesült.

Folytatjuk.

TÁRSULATUNK ÉLETÉBŐL

Meghívó – A Bibliatársulat vezetősége nevében Társulatunk minden tagját tisztelettel és szeretettel meghívom a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat 2013. évi I. rendes közgyűlésére, amelyet 2013. szeptember 9-én fél 5 órától tartunk a budapesti Bibliaközpontban (Bp. VI. ker. Teréz krt. 28.I.6.).

- Napirend: 1. A Számvizsgáló Bizottság beszámolója
2. Beszámoló a 2012/2013-as munkaév tevékenységéről
3. A Szentírás Alapítvány alapító okiratának módosítása.
4. A 2013/2014-es munkaévre vonatkozó tervek ismertetése
Tarjányi Béla ügyvezető elnök

Várható, hogy ez az első közgyűlés nem lesz határozatképes.

A **második rendes közgyűlést** szeptember 28-án szombaton déli előtt fél 11 órára hirdetjük meg (ez a második közgyűlés a résztvevők számától függetlenül határozatképes lesz):

Meghívó – A Bibliatársulat vezetősége nevében Társulatunk minden tagját tisztelettel és szeretettel meghívom a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat 2013. évi **II. rendes közgyűlésére**, amelyet 2013. szeptember 28-án de. fél 11 órától tartunk a budapesti Bibliaközpontban (Bp. VI. ker. Teréz krt. 28.I.6.).

- Napirend: 1. A Számvizsgáló Bizottság beszámolója
2. Beszámoló a 2012/2013-as munkaév tevékenységéről
3. A Szentírás Alapítvány alapító okiratának módosítása.
4. A 2013/2014-es munkaévre vonatkozó tervek ismertetése

A közgyűlés előtt 10 órakor szentmise keretében adunk hálát Istennek, és kérjük továbbra is áldását munkánkra.

Szeretettel várjuk minden kedves Tagtársunkat!

Budapest, 2013. június 29. Tarjányi Béla ügyvezető elnök

Biblikus figura készítő napok Sajópálfalán – Marincsák László görög katolikus lelkész meghívására Sajópálfalán, a görög katolikus Missziós házban mutattuk be a Biblikus figurákat. A résztvevők vagy hitoktatással, vagy a Szentírással aktívan foglalkozó közösség tagjai, közöttük többen óvónők és pedagógusok. Amellett, hogy mindenki elkészítette a saját biblikus figuráját, megtanulták használni is. A közös munka jó hangulatban, vidáman telt.

Pihenésként a házigazda, Polgári László görög katolikus lelkész megmutatta nekünk a Görög katolikus templomot, benne a falu büszkeségét, a sajópálfalait könnyező Mária-képet. (*Gelley Anna*)

2013. május 31-én és június 1-én részt vettünk egy kurzuson. Gelley Anna mutatta be, hogyan készíthetünk, és a gyakorlatban hogyan használhatjuk a bibliai történetek jobb megértéséhez a biblikus figurákat.

Tartalmas két napot töltöttünk együtt. A mintának hozott figurákat látva eleinte nem hittük, hogy mi is el tudjuk majd készíteni ezeket.

A bábkészítés minden mozzanatát megismerve nagyon örülünk a saját szép bábjainknak. Nagy segítség lesz a gyermekek nevelésében a hitoktatásban, óvodában. Számos ötletet kaptunk Annától, továbbá példát segítőkészségből, egymásra figyelésből.

(*Marcinkó Emese*)

A magyar biblikus professzorok ezévi első szakmai értekezlete – A magyar biblikus professzorok április 5-én megtartották ezévi első szakmai értekezletüket Budapesten, a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat Teréz körúti központjában. Az értekezleten két vitaindító előadás hangzott el: *Fodor György* és *Gánicz Endre* előadása. A következő szakmai értekezletet október 23-án tartjuk, ahol *Fodor György* és *Racs Csaba* professzorok fognak előadást tartani.

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 5-6-ig a Bibliaközpontban **imaórát** tart, hogy Isten áldását kiesdje munkánkhoz, és imáiba foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jótévőnk és Olvasónk személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

Az imaórák időpontja és az elmélkedések témája: 2013.
júl. 12.: 1 Ján 5, 10–13.; júl. 26.: Jn 11, 25–27.; aug. 9.: Ef 3, 8–12.; aug. 23.: Gal 3, 1–9.; szept. 6.: Róm 5, 1–2.; szept. 20.: Mk 16, 16–18.

Szeretettel hívunk a közös imára (a helyszínen vagy a távolból bekapcsolódva) minden kedves társulati tagot és érdeklődőt!

KIADVÁNYAINK – HASZNOS AJÁNDÉKOK

BALÁS BÉLA: HITÜNKRŐL *Ára: 250,- Ft.*

„MINDENKINEK MINDENE LETTEM” – Emlékeink Mihály atyáról – a 25 éve elhunyt Opálény Mihályról. *Ára: ---*

BALÁS BÉLA: KIS IDŐ – Egyháztörténelmi vázlatok. Érdekesítő áttekintése az Egyház 2000 éves történetének. *Ára: 980,- Ft.*

SZENTFÖLD – DVD – „JÉZUS SZÜLŐFÖLDJÉN MEGSZÓLAL AZ ÖRÖMHÍR” – kb. 1000 színes kép, közben az adott helyekhez kapcsolódó szövegek hallhatók. *Ára: 1600,- Ft.*

PÁL APOSTOL NYOMÁBAN – DVD – „A KÖVEK ÜZENETE” – a Pál apostollal kapcsolatos kis-ázsiai helyszínek. *Ára: 800,- Ft.*

A SZENTFÖLDÖN – JÉZUS LÁBA NYOMÁN – DVD – felvételek és ismertetés a legfontosabb evangéliumi helyekről. *Ára (szövegkönyvvel): 1.600,- Ft.*

KOPT KOLOSTOROK EGYIPTOMBAN – DVD Videók és Vágvölgyi Éva felvételei. *A DVD ára: 1600,- Ft.*

EGY CSODÁLATOS ORSZÁG: EGYIPTOM – DVD Vágvölgyi Éva felvételeivel. *A DVD ára: 800,- Ft.*

ÉLETÜNK KRISZTUSSAL – DVD – Tarjányi Béla három előadása. *Ára: 800,- Ft.*

A BIBLIA SZEREPE LELKI FORMÁLÓDÁSUNKBAN – DVD – Tarjányi Béla előadása. *Ára: 800,- Ft.*

MAGYARSÁGUNK ÉS A BIBLIA – CD *Ára: 600,- Ft.*

VÍZ, VÍZ, VÍZ – Vágvölgyi Éva elmélkedése. *Ára: 800,- Ft.*

A DVD-k és CD-k megvásárolhatók a Bibliaközpontban:

1066 Bp. Teréz krt. 28. I/6., nyitva: H-Cs 9-17.

Tel: 332-22-60, E-mail: jeromos@biblia-tarsulat.hu

Verbum Domini

*Egy példány ára 250 Ft
az évi négy szám 1000 Ft (+ postaköltség)*

**A Biblikus Figurák kurzus résztvevői
Sajópálfalán**

manet in aeternum
